ФИФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКIУ

АДЫГЕ ЛЫЗЫЬ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЗРЭ КЪЫДОКI

№229 (21.887) ● 2010 гъэм дыгъэгъазэм (декабрым) и 4, щэбэт ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокI ● И уасэр соми 3-щ ●

adyghe@mail.ru
adyghepsale.ru

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и законхэр къыдэгъэкIыжрэ икIи абыхэм кьаруу зэрагъэуцу щIыкIэм и IуэхукIэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым 1994 гъэм мэлыжьыхьым и 14-м кьыдигъэкIа Указ №23-м кьаруу имыIэжу къэлыытэн.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым и Указ

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и законхэр къыдэгъэкIыжрэ икIи абыхэм кьаруу зэрагъэуцу щIыкIэм и IуэхукIэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым 1994 гъэм мэлыжьыхьым и 14-м кьыдигъэкIа Указ №23-м кьаруу имыIэжу къэлыытэн.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президент КЪАНОКЪУЭАрсен

Налшык къалэ
2010 гъэм щэкIуэгъуэм и 29-м
№159-УП

● КЪБР-м и Парламентым и Президиумым

Хуэныкъуэхэм ядоIэпыкъу

КЪБР-м и Парламентым и Президиумым «Правительствэ сыхьэтыкIэ» щытепсэлъыхьащ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щIыхьэм псоми яльэIу» юстицэ дэIэпыкъуныгъэ щратыным икIи уэчыл лэжьигъэм щIэгъэкъуэн щыхуэхъумыкIэ лэжьыщхьэхэм я IуэхукIэ» КЪБР-м и Законыр гъэзэщIа зэрыхъым.

КЪБР-м и Уэчыл палатэм и президент Я́бгъэжьыкъуэ Хьэбас зэрыжиIамкIэ, мы зэманым республикэм щолажьэ уэчыл 254-рэ. Абыхэм коллегиуе 8, КЪБР-м и уэчылхэм я коллегием и кьудамэу 8, уэчыл бюроуэ 3, уэчыл кабинету 112-рэ къыхэгъэщащ.

Зи гугъу тщIы Законым ипкъ иткIэ, уэчылхэр Урысей Федерацэм и цIыхухэм пщIэншэу ядоIэпыкъу абы зэрыщыубзыхуам тету. Ахэр уголовнэ, граждан Iуэхухэм щыслэнъэ судхэм я лэжьигъэм хэтщ ахьшэ зэрамыIэм къыхэкIыу уэчыл къэзымыщтэр цIыхухэм кьащIэощыжу. Я́бгъэжьыкъуэ Хьэбас и псалъэхэм тепщIыхьам, зыхэлпъэ Iуэхухэр зы илъэсым мин 14 - 16 хуэдиз мэхъу. Федеральэ законодательствэм тету, КЪБР-м и уэчылхэм пщIэншэу юстицэ дэIэпыкъуныгъэ irат зи унагъуэм щыщхэм ику ито яIэрыхьэ хэхъуэр упсэун папщIэ нэхъ мащIэ дыдэу узыхуейм ямыс цIыхухэм, яп, етIуанэ гупхэм хьэпэ ныкъуэныкъуэхэм, Хэку зауэшхэм хэтащхэм, балигъ мыхъуахэм, зи акьыл зэтемыхэм. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым и жылагъуэ хэщIапIэм чэзуэу щIэсщ абы зыхуэзыгъаэхэм ядоIэпыкъу уэчылхэр.

УФ-м Тезырхэр егъэпшыныныкIэ и IэнатIэм КЪБР-м щиIэ кьудамэр и гьусэу, Къэбэрдей-Балъкъэрым и Уэчыл палатэм зэтриухуэну гъэхъэщщым исхэм юстицэ дэIэпыкъуныгъэ ираты-ным теухуа дэжьыгъэр. Апхуэдэ лъэIыкIэ илъэс къэс палатэм зыкъыхуагъазэ щыху мина 4,5-м къыщыщIэдзауэ мини 6-м нэсым.

АрщхьэкIэ щIыхухэм щIэншэу юстицэ дэIэпыкъуныгъэ етыным и Iуэхум зэIумыбз, зэфIэмыхьа зыкъом хэльщ. Ар нэхьыбэу къыдыхэкIыр апхуэдэ дэIэпыкъуныгъэ къуатым папщIэ тхыль кудыкIей зэбгъэпэщын, абы зэманыщхэр тебгъэкIуэдэн зэрыхуейрщ. КъэлъаIуэхэм зэрадэIэпыкъу щIыкIэри зэрамыхьэкIыу хьунукъым. Я́быныкъуэхэм уэчылымрэ ар зыдэIэпыкъумрэ я закъуэу зэпсэлъфыкрым - зы пэшым зэуэ уэчылитху щолажь. Президиумым хэтхэм КЪБР-м Къэрал мыпкъур зехьэныкIэ, щIы куэлегIъэхэмкIэ и министерствэм, щIыпIэ самоуправлением и органхэм ельэIуащ цIыхухэм Iуэхутхьэбзэ нэхьыфIу зэрыхуащIэну Iэмалхэр уэчылхэм къыхуэзэгъэпэщыну.

Абы кьыдэкIуу къащта унафэмкIэ депутатхэм КЪБР-м и Правительствэм хуагъэлъэгъуащ пщIэншэу юстицэ дэIэпыкъуныгъэ зэрырат хабзэхэр нэхъ кьуэу зэрагъэпэщыну Iуэхуейм. Ар хьуэгъэзар абы папщIэ зэхуахьэс тхылъхэм я бжыгъэр ягъэмэщIэнырщ.

ЗэIущIэм апхуэдэу щытепсэлъыхьащ щIыхуэхэм хабзэхэр нэхь кууэ зэгурыгъуэн зэрыхуейм. КЪБР-м и Уэчыл палатэм чэщджэ ираташ хабзэхэм щIыхуэхэр хагъэгъуэзэн папщIэ, хьыбарегъащIэ IэнатIэхэм нэхьыфIу ядлэжьэну, апхуэдэу «УпщIэ-жуэап» рубрикэм щIэт тхыгъэхэр кьыгъэдэну.

БОРОВИНСКАЯ Татьянэ,
КЪБР-м и Парламентым и пресс-Iуэхущ1апIэм и лэжьакIуэ.

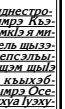

Брюссель щыIэIуощIэ

АБХЪАЗ. *Приднестровьемрэ Абхъазымрэ Къэрал щыIэ IуэхухэмкIэ я министрхэр Брюссель щыIэхуэзащ. Аэр, тепсэлъыхьащ Кавказ Ипщэм щыIэ зэныкъуэкъуэр, кьыхэбгъэщIэ. Абхъазымрэ Осетие Ипщэмрэ теухуа Iуэхугъуэхэр зэрагъэхьыным.*

ЛЪЭНЫКЪУИТIМИ кьыдэрыхагъэщамкIэ, кьаIэта Iуэхум екъэлIаеу НАТО-м и бгъэдыхьэкIэр кьеэзэгъэкъым. Абхъазым и лIыкIуэ Гвинджие Максим а махуэ дыдэм Iущащ Никарагуа республикэм къэрал щIыф IуэхуэхэмкIэ и министр Лопес Самуэль Сантос.

Лей зытехьахэм зыщIагъакъуэ

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. *Дагъыстэн Республикэм щыIэ ЦИбари кьуажэм КъШР-м и тхьэмадэм и унафэкIэ гуманитар дэIэпыкъуныгъэ ирагъащIэ. КьушынэмыщIауэ, мафIэм нса жыIэм щыщ зэхуэхьэсыным ядэIэпыкъунущ психолог гуп.*

ФИГУ къэдгъэкIыжьащ, щэкIуэгъуэм и 30-м ЦИбари къышыхьэ щIэсщ фIэсым унэ 85-рэ исащ икIи хэщIыныгъэшхэр кьиIащ. Абыхэм щыпсэуэхэр гьунэгъу кьуажэхэм ягъэIэпэхьуащ.

Псалъэ гуапэкIэ захуегъазэ

АДЫГЕЙ. *Ныкъуэдыкъуэхэм я дунейпсо махуэм ирихьэлIэу президент Тхьэкъущынэ Асльанджерий псалъэ гуапэхэмкIэ захуигъазащ и щIыналъэм щыпсэу ныкъуэдыкъуэхэм икIи я лэжьигъэм, спортым, гъэздэжьмрэ щIэныгъэмрэ ехьулIэныгьэхэр щыысIэрагъэхьэну зэригугъуэр кьыхихьэщащ.*

- РЕСПУБЛИКЭМ ныкъуэдыкъуэу цIыху мин 36-м щигъу щопсэу. Ахэр медицинэ, социальнэ дэIэпыкъуныгъэм и мызакъуэу, я гум, я псэм дыхьэ псалъэ гуапэхэм хуэныкъуэщ. А цIыхухэр езыхэр щIэгъэкъуэн, дэIэпыкъуэгъу хуейщ, ауэ щыхьэкIи, лIыгъэм и дерсхэр кьаби эдкI, - жиIащ Iхьэкlушынэм.

Апхуэдэуи абы кьыхигъащащ, нужь илъэсхэм ныкъуэдыкъуэхэм гулыгъэ нэхьыбэ хуащI зэрыхъуар, социальнэу защIэгъэкъуэным теухуа республикэ программэр нэсу зэрагъэзащIэр.

УЭРДОКЪУЭ Женя.

№229 (21.887) ● 2010 гъэм дыгъэгъазэм (декабрым) и 4, щэбэт ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокI ● И уасэр соми 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

● Хъыбар гуапэ

ФИФА-м и президент Блаттер Йозеф IэIэтым кьрикIуар егъэнаIуэ.

Дунейпсо зэпеуэр Урысей Федерацэм къыхуагъэфащэ

ФИФА-м и хэщIапIэ нэхъыщхьэу Цюрих (Швейцарие) щыIэм вэсэмахуэ щауэзыхуащ футболымкIэ дунейпсо зэпеуэхэр 2018, 2022 гъэхэм щекIуэкIыну къэралхэр. IэIэтым я насып къыщикIащ Урысей Федерацэмрэ Катарымрэ.

2018 ГЪЭМ щыIэну дунейпсо зэпеуэр я деж щрагъэкIуэкIыну я закъуэу зыкъагъэлъэгъуат Инджылызымрэ Урысей Федерацэмрэ. Зэгъусэу ар къызэрагъэпэщыну хьэзырт Голландиемрэ Бельгиемрэ, Испаниемрэ Португалиемрэ. Абыхэм я Iуэхуэхэр нобэкIэ зытетыр, адэкIэ яхуэзэфIэкIыну къэзыпщыта комиссэ хэхам зэхуихьэса дэфтэрхэм гупсэхуу хэплъа иужькIэ дзыхь нэхъ зэгъэзэпхъэр ФИФА-м и гъэзэщIакIуэ гупым хэт цIыху 22-м IэIэткIэ яубзыхун хуейт.

Ягъэ Iыхьэм Урысей Федерацэм и телъхьэу 9 къэуващ. Испаниемрэ Португалиемрэ я лъэныкъуэ хуащ, Голландиемрэ Бельгиемрэ 4 къалъысащ, Инджылызыр кьыхэзыхар 2-щ. Iэ зыIэта псоми я нэхъыбэр зыми и телъхьэ зэрымыхъуам кьыхэкIыу, нэхъ мащIэ дыдэ къэзыхьа Инджылызыр хагъэкIри, адрейхэм аргуэру хэплъэжащ. Арати, 2018 гъэм екIуэкIыну дунейпсо чемпионатыр Урысей Федерацэм иригъэблагъэну нэхъ хуэфащэу цIыху 13-м къалъытащ.

Ди къэралым дежкIэ ар текIуэныгъэ инщ. КъуэкIыпIэ Европэм щыяпэ дыдэу футболымкIэ дунейпсо зэпеуэр Урысей Федерацэм щекIуэкIынущ икIи жэуапныгъэр абы нэхъыбэж ещI. А Iуэхугъуэм и фIыгъэкIэ нобэрей зэманым декIу стадион 13 Мэзкуу, Санкт-Петербург, Къазань, Сочэ, нэгъуэщI къалэхэм щауэхунущ, гъуэгуэр, хьэщIэщхэр, кхъухьлъатэ тIысыпIэхэр, телефон зэпыщIэныгъэхэр фIы дыдэ ящIынущ. А псоми доллар милиард 10 трагъэкIуэдэну загъэхьэзыр.

(КIэухыр 2-нэ нап.).

2018 гъэм дунейпсо зэпеуэр щекIуэкIынур зэхэкIащ.

● Къулыкъу

Ещтрэч Владимир Налшык къегъэзэж

«Спартак-Налшык» профессионал футбол клубымрэ КЪБР-м ФутболымкIэ и федерацэмрэ я унафэщIхэм зэгъусэу иджыблагъэ irагъэкIуэкIа зэIущIэм кьыщыхалъхьэри, Къэбэрдей-Балъкъэрым и Президентыр арэзы техьауэ ди командэм и тренер нэхъыщIхьэу Ещтрэч Владимир ягъэувыну.

«СПАРТАК» стадионым и пресс-хэщIапIэм дыгъуасэ Ещтрэчыр журналистхэм щахуэзащ икIи упщIэ куэдым жэуап иритащ. Абы жиIащ уэззэшауэ Налшык кьыщэригъэзэжар икIи кьыхигъэщащ игъащIэ льандэрэ зэпыщIэныгъэ куэд зыхуиIэ командэм ехьулIэныгъэфIэр иIэн папщIэ лъэкI кьыщэримыгъэнэну.

Фигу кьэдгъэкIыжьащи, Ещтрэч Владимир Налшык и «Спартакым» и гъуащхьэуэ 1964 гъэм джгун иригъэжащ икIи илъэсиплкIэ абы хэтащ. А зэманым кьуриубыдэу топи 5 и хьэрхуэрэгъуэм я гъуэм дигъэкIащ. КъыкIэлъыкIуэу Мэзкуу и «Динамо»-мрэ (1968-1973) «Локомотив»-мрэ (1975 - 1977) яхэту зэIущI 155-рэ иригъэкIуэкIащ икIи 16-рэ кьыхэжаныкIащ. 1970 гъэм «Динамо»-м щыджэгу СССР-м и кубокымрэ чемпионатым и дыжьын медалымрэ кьухьащ. А гъэ дыдэм къэралым и футболист нэхъыфI 33-м хабжащ.

1972 гъэм Европэм и кубокхэр кьэхьун папщIэ зэпеуэм хэту финалым нэсащ икIи ди къэралым щыяпэ дыдэу абы топ щыдигъэкIащ. СССР-м и командэ кьыхэхам зэIущIи 8 (топи 2 щыдигъэкIащ), СССР-м и олимп гупым джэгуГуэн З щригъэжьэкIащ. КьищынэмыщIауэ, СССР-м и щIалэгъуалэ, РСФСР-м и командэ кьыхэхахэм куэдрэ ираджащ. Гъуащхьэтет цIэрыIуэ Ящин и иужьрей дыдэ зэIущIэм щыджэгуащ.

1983 гъэм щегъэжьауэ 1988 гъэ пщIондэ Налшык и «Спартакым» и тренер нэхъыщхьэу лэжьащ. Абы и ужькIэ Мэзкуу и «Локомотив»-м и тренер нэхъыжьу irагъэблагъэнащ, иужькIэ тренер нэхъыщхьэу ягъэуващ. Игъасэ командэм щыгъуу 2002, 2004 гъэхэм Урысей Федерацэм и чемпионатым и дыщэ медалыр кьыхуагъэфэщащ.

Ещтрэч Владимир дохъуэхъу зыпэрыуна IэнатIэщIэр кьехьулIэну икIи Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ «Спартак-Налшыкымрэ» я щIыхьэр нэхъ лъагэжу зэрилIэну зэфIэкI кьигъэльэгъуэну.

ХЬЭТАУ Исльам.
Сурэтыр **КЪАРЕЙ Элинэ** *трихащ.*

Германием и махуэхэр

Дыгъэгъазэм и 6 - 11-хэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и къалащхьэм щекIуэжьыну Германием и махуэхэр. ИльэсетIуанэ хуэуэ республикэм исхэм а фестивальм щрагъаIэ зыщыхуащI Германием и иджырей щэнхабзэм, псэукIэм, экономикэм, щIыхуэхэм щэнхабзэ зэрырагъэгъуэтым.

НЭГЪАБИ хуэдэу, фестивалыр мы гъэми кьыхэзыхыну суратт-художник цIэрыIуэ Браде Николаус и лжьыгъэхэм я гъэлъэгъуэныгъэмкIэ. Фестивалым хиубыдэу Бэрбэч Хь. М. и цIэр зезыхь кьэралуеныгъэм и университетым щрагъэкIуэкIынущ Урысеймрэ Германиемрэ я зэпыщIэныгъэхэм зегъэужьыным теухуа щIэныгъэ конференц.

«Форум» Къэрал концерт гъэлъэгъуапIэм утыку кьыщрахьынущ нэмыщI кинематографистхэм я лжьыгъэхэр щIэрыIуэхэр. КъБР-м туризмэм зыщегъэужьынымкIэ, а IэнатIэм нэгъуэщI кьэралхэм щыщхэри кьешлIэнымкIэ зэфIэгъэкIыпхьэхэмрэ зыхуэпIэхэмрэ щытепсэлъыхьынущ унафэщI кадрэр гъэхъэзырынымкIэ Президентым и программэм тету irагъэджахэр, кьэрал Iуэхущ1апIэхэм я лIыкIуэхэр хэту irагъэкIуэкIыну зэIущIэшхуэм.

Фестивалыр нэгъаби хуэдэу irагъэкIуэкI Германием и посольствэу Москва щыIэм и официальнэ сайтым (**www.moskau.diplo.de**).

ЩОДЖЭН Заирэт.

■ ЗэIущIэхэр ■ Лъэпкъ Iуэху ■ Спорт
■ ТхылъыщIэ ■ Щэбэт къыдэкIыгъуэ ■ Малъхъэдис

КЪЭБЭРДЕЙ

● Республикэм и куейхэм

Къапэщыта къалэнхэр ягъэзащIэ

Щыхуэхэм я псэукIэр еъэфIэкIуэным теухуа лэжьыгъэ кудэ мы илъэсым щыкIэфагъэкIащ Аруан районым. Къаращтэмэ, Нарткьалэ дэт хэ зэтетхэм ящыщу 16-р зэгъэпэщыжьми зэрыхуейр республикэ программэм хиубыдауэ щыташ. Жащуэгъуэ мазэм и 10-м ирихьэлIэу а лжьыгъэ псори зэфIагъэкIаш.

ИДЖЫБЛАГЪЭ Къэхъуэн къуажэм и кIэм щыпэблэгъэащ телефон зэпыщIэныгъэхэр егъэфIэкIуэным екъэлIа лжьыгъэхэр. Мэрэзэхъу жьылэм жьы хьуа кабель кIапсэхэр щIэкIэ щыязраухъэкIащ. Абы и фIыгъэкIэ, къуажэдэсхэм дяпэкIэ хуиту интернетыр къагъэсэбэпынущ. Апхуэдэу Псыгэнэгъу къуажэм мыгувэу щауэтIупщынущ псы къыщIэхьапIи 2. Мыр планым хэмыту зэфIагъэкIа Iуэхушхэущ. Куэд зыщыгуфIыкIыпхьэщ Шэрдж псым и Iуфэхэр гъэбыдэным теухуа ахъшэр къэрал бюджетым къыхагъэкIыну зэрыграухуар.

2011 гъэм мы куейм щыщIадзэнущ псы кьагъэсэбэпар гъэжьэбэным елъэкIыну уэхуныгъэщIэхэмк. Абы и проектри и кIэм нагъэс.

ЖАНХЪУЭТ Зуэ.
Аруан куей.

ЕджапIэр къагъэщIэрэщIэж

Ильэсэ 100 зэрырикъур иджыблагъэ ягъэлъапIа. Шэрдж районым хьихь Къэшокъуэ къуажэ куэд школым и зэтэпэщыжьыныгъэ и кIэм нэблагъащ.

А IуэхУМ район бюджетым сом мелуани 2-м щIигъу хухихащ. ЛъэкIыгъэхэр зэфIэзыгъэкI «Куащхьэмахуэ» подряд организацэм абы и унащхьэхэр зэман кIэщIкIэ зэрихьащIкIэ зэрихьэкIащ, и IуплъапIэхэр зэрихьащ, къатищми санузелхэр щIэрыщIэу щигъэуващ.

Гъуэгуанэшхуэ кьэзыкIуа егъэджэныгъэ Iуэхуэщ1апIэхэм ящыщ зым иджырей школхэм я теплъэ екIуэ хуэдэ зэригъэутам, зэрырагъэфIэкIуам абы и еджапIэ 500-мрэ егъэджакIуэхэмрэ щогуфIыкI.

БОЗИЕВЭ Залинэ.
Шэрдж куей.

Iуэхутхьэбзэщ1апIэ къызэIуах

**Дзэлыкъуэ районым щыпсыгъэIуахащ щыхуэхэм Iуэхутхьэбзэхэр щыхуащIэ центр. Абы и Iэщ1агъэлIхэм кьуажэдэсхэр зыхуэпыкъуэ къуажэм щыпсэу ныкъуэдыкъуэхэм я Iуэхугъуэхэр зэрахьэрымыкъуэм къыхэкIыу, гъэкIэ къыхэгъэсэбэным и куэдагъэр хигъэщIын мурадкIэ, Украинэр ижь итщ хамэщIхэм щIыдагъэ я къыщыщIэщыныкIэ гъжьыгъэм кууэу хьэхэным, апхуэдэ щыкIэкIэ къэралым къришалIэ щыдагъэм и бжыгъэм хигъэхъуэным. Нэхъапэ1уэкIэ Киеврэ Дамаскрэ зэгурыIуат щыдагъэ къыщыщIэщыпредприятэ зэгъусэу къызэрагъэпэщу, абы дэнэ щыпIи щилэжь Iуэхутхьэбзэхэм зрагъэубгъуну.

КъищынэмыщIауэ, Украинэм и правительствэм жиIа Сириием и щIалэм электроэнергетикэм зыщегъэужьыныр пыщIа проектэр зыгъэзащIэ Iуэхущ1апIэхэм я предприятэхэр хагъэхьэну зэрыхуейр.

МафIэс шынагъуэр

Израильм и мэзхэм къыщыхуащIэгъэлеиуэ мафIэсыщхуэ. Хайфа и Iэгъуэблагъэм щыпсэу цIыху мин 13 абы и зэранкIэ икIэщIыпIэкIэ я щIыпIэм ирагъэIэпхъуэкIын хуей хъуащ.

А кьалэр Израильм и ищхьэрэ щIыналъэмкIэ я нэхъ инщ, цIыху мин 250-рэ щопсэу, и инагькIэ къэралым щыещанэ жылагъуэщ. МафIэс шынагъуэм хэкIуэдащ цIыху 40 хуэдиз. Абыхэм я нэхъыбэр тутнакъущхьэкIэ управленэм и лэжьакIуэт. Ахэр зэрыс автобусыр мафIэсыр щыин щIыпIэм щыпхрыкIым щхьэпридзащ.

Хайфа щыIэ тутнакъущым щалыгъ цIыху 600-ри ягъэIэпхъуащ. ХэкIуэдахэр я IуэхумкIэ я лэжьэгъуэхм дэIэпыкъуну Iуэху яIэ. Израильм и телевиденэм къызэригъэльэгъуамкIэ, мы щIыпIэм щыIэ мэзыр ягъэсауэ хуагъэфащэ, ауэ ар зылэжьахэр хэт сымэми къыхэтакъым.

Израильм и премьер-министр Нетаньяху Биньямин жиIащ абы нэхъ тхьэмащIкIагъэшхуэ я хэкур зэи Iумыуауэ икIи хамэ хэрахэм, Урысейри абы яхэту, кьыдэпыкъуну ельэIуащ. МафIэсыр зэрагъэункIыфIыным хуэщIа кьухьльэтхэр Алыджым, Урысеймрэ илъэтыкIащ.

Ягъэ дыдэу

ООН-м ШынагъуэншагьэмкIэ и Советым зэпымыууэ США-м и лIыкIуэу хэт Райс Сьюзан зэрыжиIэмкIэ, зэи къэмыкъуауэ, я Советым иригъэкIуэкIыну зегъэхьэзыр дуней псом щыщу жэрдэм зиIэ щIалэгъуалэр щрагъэблагъэ зэIущIэшхуэ.

ООН-м ШынагъуэншагьэмкIэ и Советым илъэс 25-м нэхъ мынэхьыжь щIалэгъуалэр кьыхуреджэ упщIитIым иратыну жэуапыр электроным хтыгъэу е видеофильму ООН-м хуагъэхьыну. «Дунейпсо мамырыгъэмрэ шынагъуэншагьэмрэ зэтезыкъутэнкIэ хъуну щIэблэр зыгъэгъазэр сыт?» «ШынагъуэншагьэмкIэ Советым жефIэ Iуэхугъуэ нэхъыщхьэу - а упщIитращ ООН-м и лэжьакIуэхэм къагъэувыр.

Жэуап нэхъ гъэщIэгъэнэхэр кьыхахынырэ, дыгъэгъазэм и 21-м екIуэкIыну ШынагъуэншагьэмкIэ Советым и зэIущIэм щытепсэлъыхьынущ.

Мы махуэхэм

Дыгъэгъазэм и 4, щэбэт

◆Хоккейм и урысейпсо мазэ

◆ Дыгъэгъазэм и 4 - 6-хэм Бургас (Болгариемэ) щIэзэхэтынущ тенджыз бIыщIэм кьызэщIиубыдэ щIыналъэм зегъэужьыныкIэ дунейпсо конгресс.

◆Информатикэм и махуэщ

◆ 1927 гъэм кьалъхуащ адыгей тхакIуэ, драматург Тхьэркъуахъуэ Мэжид. 1987 гъэм дунейм ехыжащ.

◆Дунейм и щытыкIэнур: «meteonovosti.ru» сайтым кьызэритымкIэ, нобэ пшэр техьэ-текIыу щытынущ, уэшх мащIэ Налшык кьыщешхынущ. Махуэм хуабэр градус 14-м нэсу зиIэтынущ, жэщым градусиз 8 щыIэнущ.

Дыгъэгъазэм и 5, *тхьэмахуэ*

◆Иракым щыпсэу цIыхухэр къыхатхыкIынущ.

◆1936 гъэм СССР-м и Конституцэр къащтащ. Къэбэрдей-Балъкъэр, автоном областыр Къэбэрдей-Балъкъэр Автоном Совет Социалист Республикэ хъуащ.

◆Дунейм и щытыкIэнур: «meteonovosti.ru» сайтым кьызэритымкIэ, пшэр техьэ-текIыу щытынущ, махуэм хуабэр градус 15-м, жэщым хуабэр градусиз 8-м нэсынущ.

Дыгъэгъазэм и 6, *блыщхьэ*

◆ Граждан авиацэм и дунейпсо махуэщ

◆ Брюссель (Бельгием) щекIуэкIынущ ЕС - Урысей саммитыр.

◆Дунейм и щытыкIэнур «meteonovosti.ru» сайтым кьызэритымкIэ, пшэр техьэ-текIыу щытынущ, махуэм хуабэу градус 14, жэщым хуабэу градусиз 4 щыIэнущ.

ПIалэгъэр зыгъэхьэзырар **ГЪУЩIО Зарифиф.**

Лъэпкъ Iуэщ1ыгъэ:

Гъунэгъу бий ящIыркъым.

ЗэгурыIуэным щогуфI

Сириием и президент Асад Башар нобэ лъэжьигъэ Iуэхукъэ кIуащ Украинэм. Абыр я къэралым и Iыхьэ Янукович Викторрэ тепсэлъыхьынущ энергетикэм пыщIа Iуэхугъуэхэм, зэгуэкономикэ лъэныкъуэкIэ нэхъ зыубгъуауэ зэрызэдэлэжьэну щыкIэм.

Сириемрэ Украинэмрэ я президентхэм я мурадщ сатум и щIыналъэ щхьэхуит къызэрызэрагъэпэщыжьмкIэ зэгурыIуэныгъэм Iэ щIадзыну. Абы сатумкIэ я зэхуаку дэлъ зэгурыIуэныгъэхэр пIалъэ кIэщIым кьуриубыдэу ягъэзэжьуэкIыну мы гъэм и щэкIуэгъуэм зэгурыIуат Сириием финансхэмкIэ и министр Хьусейн Мухьэмэдрэ Украинэм и премьер-министр Азаров Николайрэ.

Януковичрэ Асадрэ тепсэлъыхьынущ Украинэм и Iуэхущ1апIэхэм Сириием и щIыдагъэ къыщIэшыпIэхэр зэтраухуэным. Урысейм и щIыдагъэу къигъэсэбэным хигъэщIын мурадкIэ, Украинэр ижь итщ хамэщIхэм щIыдагъэ я къыщыщIэщыныкIэ гъжьыгъэм кууэу зэрыщытар. Иджы къызэIуаха Iуэхутхьэбзэщ1апIэ центрым и Iэщ1агъэлIхэм я къалэн нэхъыщхьэщ щIыхуэхэм газ зэрыщIашэну щыкIэр зэгъэпэщыныкIэ ядэIэпыкъуну. Районым щыпсэуэхэр зыхуеину газ Iэмэпсымэхэр Iуэхутхьэбзэщ1апIэ центрым и гъэлъэгъуэныгъэ пэшым щагъуэтынущ. Куейм исхэм я зэманыр зэрагъэзэхуэныкIэ ар IэмальфIщ.

ПЩЫУНЭ Эмму.
Дзэлыкъуэ куей.

КъыщынэмыщIауэ

Къыщынэмыщ1ауэ, Украинэм и правительствэм жиIа Сириием и щIыналъэм электроэнергетикэм зыщегъэужьыныр пыщIа проектэр зыгъэзащIэ Iуэхущ1апIэхэм я предприятэхэр хагъэхьэну зэрыхуейр.

А кьалэр Израильм и ищхьэрэ щIыналъэмкIэ я нэхъ инщ, цIыху мин 250-рэ щопсэу, и инагькIэ къэралым щыещанэ жылагъуэщ. МафIэс шынагъуэм хэкIуэдащ цIыху 40 хуэдиз. Абыхэм я нэхъыбэр тутнакъущхьэкIэ управленэм и лэжьакIуэт. Ахэр зэрыс автобусыр мафIэсыр щыин щIыпIэм щыпхрыкIым щхьэпридзащ.

Хайфа щыIэ тутнакъущым щалыгъ цIыху 600-ри ягъэIэпхъуащ. ХэкIуэдахэр я IуэхумкIэ я лэжьэгъуэхм дэIэпыкъуну Iуэху яIэ.

Израильм и телевиденэм къызэригъэльэгъуамкIэ, мы щIыпIэм щыIэ мэзыр ягъэсауэ хуагъэфащэ, ауэ ар зылэжьахэр хэт сымэми къыхэтакъым.

Израильм и премьер-министр Нетаньяху Биньямин жиIащ абы нэхъ тхьэмащIкIагъэшхуэ я хэкур зэи Iумыуауэ икIи хамэ хэрахэм, Урысейри абы яхэту, кьыдэпыкъуну ельэIуащ. МафIэсыр зэрагъэункIыфIыным хуэщIа кьухьльэтхэр Алыджым, Урысеймрэ илъэтыкIащ.

Ягъэ дыдэу

ООН-м ШынагъуэншагьэмкIэ и Советым зэпымыууэ США-м и лIыкIуэу хэт Райс Сьюзан зэрыжиIэмкIэ, зэи къэмыкъуауэ, я Советым иригъэкIуэкIыну зегъэхьэзыр дуней псом щыщу жэрдэм зиIэ щIалэгъуалэр щрагъэблагъэ зэIущIэшхуэ.

ООН-м ШынагъуэншагьэмкIэ и Советым илъэс 25-м нэхъ мынэхьыжь щIалэгъуалэр кьыхуреджэ упщIитIым иратыну жэуапыр электроным хтыгъэу е видеофильму ООН-м хуагъэхьыну. «Дунейпсо мамырыгъэмрэ шынагъуэншагьэмрэ зэтезыкъутэнкIэ хъуну щIэблэр зыгъэгъазэр сыт?» «ШынагъуэншагьэмкIэ Советым жефIэ Iуэхугъуэ нэхъыщхьэу - а упщIитращ ООН-м и лэжьакIуэхэм къагъэувыр.

Жэуап нэхъ гъэщIэгъэнэхэр кьыхахынырэ, дыгъэгъазэм и 21-м екIуэкIыну ШынагъуэншагьэмкIэ Советым и зэIущIэм щытепсэлъыхьынущ.

Мы махуэхэм

Дыгъэгъазэм и 4, *щэбэт*

◆Хоккейм и урысейпсо мазэ

◆ Дыгъэгъазэм и 4 - 6-хэм Бургас (Болгариемэ) щIэзэхэтынущ тенджыз бIыщIэм щыIэнущ.

◆Информатикэм и махуэщ

◆ 1927 гъэм кьалъхуащ адыгей тхакIуэ, драматург Тхьэркъуахъуэ Мэжид. 1987 гъэм дунейм ехыжащ.

◆Дунейм и щытыкIэнур: «meteonovosti.ru» сайтым кьызэритымкIэ, пшэр техьэ-текIыу щытынущ, уэшх мащIэ Налшык кьыщешхынущ. Махуэм хуабэр градус 14-м нэсу зиIэтынущ, жэщым градусиз 8 щыIэнущ.

Дыгъэгъазэм и 5, *тхьэмахуэ*

◆Иракым щыпсэу цIыхухэр къыхатхыкIынущ.

◆1936 гъэм СССР-м и Конституцэр къащтащ. Къэбэрдей-Балъкъэр, автоном областыр Къэбэрдей-Балъкъэр Автоном Совет Социалист Республикэ хъуащ.

◆Дунейм и щытыкIэнур: «meteonovosti.ru» сайтым кьызэритымкIэ, пшэр техьэ-текIыу щытынущ, махуэм хуабэр градус 15-м, жэщым хуабэр градусиз 8-м нэсынущ.

Дыгъэгъазэм и 6, *блыщхьэ*

◆ Граждан авиацэм и дунейпсо махуэщ

◆ Брюссель (Бельгием) щекIуэкIынущ ЕС - Урысей саммитыр.

◆Дунейм и щытыкIэнур «meteonovosti.ru» сайтым кьызэритымкIэ, пшэр техьэ-текIыу щытынущ, махуэм хуабэу градус 14, жэщым хуабэу градусиз 4 щыIэнущ.

ПIалэгъэр зыгъэхьэзырар **ГЪУЩIО Зарифиф.**

Лъэпкъ Iуэщ1ыгъэ:

Гъунэгъу бий ящIыркъым.

Зимыубгъун папщIэ

Къэбэрдей-Балъкъэрым и Парламентым щыIэжIа семинар зэIущIэм щытепсэлъыхьащ «Къэрал (муниципальнэ) Iуэхущ1апIэхэм хабзэмкIэ яIэ зэфIэкIыр зэрыхагъахьэрэ къыхьзкIыу УФ-м и хабзэгъэзыв Iуэху щхьэхуэхэм зэхъуэкIыныгъэхэр хэдгъэхьнымкIэ зэрыгъэкIуатэ». Федеральнэ закон №83-ФЗ-р гъэзэщIэнымкIэ лэжьыпхъэхэм. А законым къыр егъуэт 2011 гъэм щыщыIэм I-м.

ЗЫТЕПСЭТЫХЬА федеральнэ законым бюджет Iуэхущ1апIэхэм я лэжьыгъэм финансхэм егъэщIыпIауэ яIэ щытыкIэм мардэщIэхэр хуэтъхуэ. Я мурадщ бюджет Iуэхущ1апIэ мин 330-р Iыхьитlу яугъэшыну. Ахъшэ кьалэжьыну зыхуэзфIэкIынухэм (щIэныгъэм, егъэджэныгъэм, узынщагъэр хьумэным, щэнхабзэм я Iэнат1Iэхэм яцыщу) пщIыщу Iуэхущ1апIэхэм я щIэныгъэм пщэрыпсэ къащищыну къэралым пщэрыпсэ къащищыну тету. А лэжьыгъэм папщIэ бюджетым кьыхэкIыу субсидиехэр хуаутIыпщынущ. ПщIэкIэ ящIэ Iуэхутхьабзэ псоми кьапэкIуэ хэхъуэрэ зыкъыхьфхэр (пъэпкъ зыхъумэжыныгъэр, хабзэм ебэкъуэхэм тезыр щахь, апхуэдэхэр щагъасэ Iуэхущ1апIэхэр, н.кь.) къэрал Iэнат1Iу кьонэж икIи ахэр зыхуей хэзыгъэзэр кьэралыпщ. 2012 гъэм бадзэуэгъуэм и 1-р кьэсэкIу зэбгъэкIыгъэ лъхьхэмрэ Iуэхущ1апIэхэм я зэфIэкIым зэрыхагъэхъуэну Iэмалхэр зэтриугъэхуэну.

КъБР-м и Парламентым етIуанэ еджэгъуэм кьищтащ «Къэрал (муниципальнэ) Iуэхущ1апIэхэм хабзэкIэ яIэ зэфIэкIым зэрыхагъахьэрэ къыхьзкIыу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и хабзэгъэзыв Iуэху щхьэхуэхэм зэхъуэкIыныгъэхэр хэлъхьэным теухуауэ» щыIэ лэжьыгъэхэр зэрыкIуэрэ Парламентым и депутатхэр. Ар иригъэкIуэкIащ Парламентым и Унафэщ1 Чеченов Ануар.

БОРОВИНСКАЯ Татьянэ,
КъБР-м и Парламентым и пресс-Iуэхущ1апIэм и лэжьакIуэ.

Ныкъуэдыкъуэхэм зыщIагъакIуэ

Илъэс щэщIым щIигъу яIэпкIэ а махуэр ягъэлъэпIэну щIагъэзыр зыхуэунэтIа мурадыр щыху псоми зэхуэдэ хуитыныгъэхэр яIэ: нымрэ ныкъуэдыкъуэхэм жылагъуэ гъащIэм зэран къаухуэхьу щымыIэу хэтыныкIэ Iэмалхэр къаухуэзгъэпэщыныкIэ.

РЕСПУБЛИКЭМ щызэтеува хабзэфIщ ныкъуэдыкъуэхэм защIэгъэзыхьуэныж хуэунэтIауэ гъэ къэс махуипщ I лажьыгъэ зэрырагъэкIуэкIыж. Къалэхэмрэ районхэмрэ я администрацхэм, Iуэхущ1апIэхэм я унафэщIхэм, хэзыгъэ я унафэщIу щытащ Говоров Анатолий. Зэман гугъум абы хуэзфIэкIащ Екатеринградскэ колхозри зэтриIыгъэ, я гъунэгъу Приближнэ станицэм Жук и цIэр зезыхь и колхозри кьыгуигъэхьэн.

2004 гъэ дыдэмрэ хозяйствэм и унафэщIщ КъБР-м и Парламентым и депутат, мэкъумэщ щIэныгъэхэм я кандидат Говоров Сергей.

Махуэ лъапIэм теухуауэ колхоз лэжьыгъэм и ветеранхэм защхьэунгъаэм, Говоровым жаIащ: «Фэращ нобэ хозяйствэм иIэ ехьуIэныгъэ инхэр зи фIыщIэр. Дэ диIэщ гъавэ щIапIэу гектар мин 13-м щIигъу, Iэщ1ышхэу минитIым нэс, гъавэ кьыззырахьлIэж техникэу 170-м щIигъу. Цыху 421-р щылажьэ колхозым зиужьыным иужьрей илъэси 3-м кьриубыдэу сом мелуан 50 хальхащI».

КъБР-м и Парламентым и Унафэщ1 Чеченов Ануар хуэдэ хуэхуэ ехьуэхьуащ дяпэкIи ехьуIэныгъэ яIэну, зэгурыIуэныгъэр мамырыгъэр я зэхуаку дэлъыну, гъащIэ дахэ кьыгъэшыну.

Прохладнэ куейм и щIыпIэ администрацым и унафэщIым и кьалэнхэр зыгъэзащIэ Абзэхэр Мэчрэ Iиа кьыхигъэщащ колхозыр зэрефIакIуэр, Екатеринградскэ, Приближнэ станицитIым дэт социальнэ Iуэхущ1апIэхэм сыт и лъэныкъуэкIи зэрадгъэIэныкъуэр. ИкIи абы ипкъ иткIэ, район муниципалитетым хозяйствэм щIыхь тхьагъэ иритащ.

ЗэIуIэм кьрихьэлIаехэм папщIэ ягъэхьэзыра концертым зэхуэдгъэзэжащ кьафэмкIэ «Тэрч къэзакъэр» къэрал ансамбль, Солдатскэ станицэм уэрэдымкIэ и жылагъуэ хорыр, кьуаажэ школым и еджакIуэгъэр, нэгъэущIхэри.

ЛУПЫРЁВ Ириз.

МОКАЕВ Магомет Гиля и къуэр

Дунейм ехыжащ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и хозяйствэ Iэнат1Iэм и унафэщI IэкIуэлъакIуэм, лэжьыгъэм нэсу хэзыщIыкI Iэщ1агъэлIым куэд хищIыхьащ республикэм ухуэныгъэхэмкIэ, псэупIэ-коммунальнэ хозяйствэмкIэ и комплексхэм зегъэужьным. Абы и унафэм щIэту яухуащ профсоюзхэм Щэнхабзэмкlэ я унэр, Пионерхэм я унэр, псэупIэ-коммунальнэ хозяйствэм хиубыдэ унэ куэд.

Мокаев Магомет республикэм и жылагъуэ-политикэ гъащIэми жыджэру хэтащ. Илъэси 10-м щIигъу ар «Къэббалъкъпромстрой» трестым и парткомым хэтащ, 1975 - 1982 гъэхэм КПСС-м и Октябрьскэ райкомым щыIащ, 1975 - 1979 гъэхэм щIыхьэ депутатхэм я Налшык къалэ советым и депутату, 1975 - 1985 гъэхэм Налшык къалэм и Октябрьскэ районым и щIыхьэ депутатхэм я советым и депутату хахащ. КПСС-м и Налшык къалэ конференцхэмрэ партым и Къэбэрдей-Балъкъэр областной конференцхэмрэ я делегату IэунэйIэр щытащ.

Мокаев Магомет псэемыблэжу зэрызэлэжьам хуэфащэ пщIэ хуащIащ. Абы КъБАССР-м и Совет Нэхъыщхьэм и Президиумым и Щ1ыхь тхьилъыр, «Лэжьыгъэм и ветеран» медалым кьратащ, «Къэбэрдей-Балъкъэр АССР-м щIыхь зиIэ и ухуакIэ» цIэ лъапIэр кьыфIащащ.

Мокаев Гиля и къуэр зэи яцIыгъупщэнкьым абы и щIыхь1уэ, и лъэжьагъуэ, и ныбжьыгъуэ щ1ытахэм.

БЕЖАН Беслъэн.

Зимыубгъун папщIэ

**Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым щыIэхэтащ «2008 - 2010 гъэхэм КъБР-м терроризмэмрэ экстремизмэмрэ щымыгъэIэныкIэ лэжьыгъэ егъэкIуэкIыным» теухуа республикэпсо программэ зэгъэуIуар гъэзэщIа зэрыкьуэм щытепсэлъыхьа зэIущIэ. Ар иригъэкIуэкIащ Парламентым и Унафэщ1м и япэ къуэрэзэ Жаным Руслан. Зэ1ущIэм и лэжьыгъэм хэтащ КъБР-м и Правительствэм и Унафэщ1м и къуэдзэ Сэхъурокъуэ Хьэутий, щIыпIэ администрацэхэм я Iэтащхьэхэр, хабзэхьумэ Iэнат1Iэхэм я унафэщIхэм, лэжьагъэ, дин зэгугъэхьыныгъэхэм я Парламентым и депутатхэр.

- НОБЭ экстремизмэмрэ терроризмэмрэ я Iу жукIэ республикэр зэрыт щытыкIэр щIагъэкIуэкI. Мы гъэм жэпуэгъуэм и I-м кьата справкэхэм зэрытымкIэ, Къэбэрдей-Балъкъэрым щалэжьащ щIэпхьаджагъэ 77-рэ, МВД-м и Iуэхущ1апIэхэм къулыкъ щызыщIэ щIыхь 22-рэ, мамыру псэу зы щIыхьрэ яуклащ. Уэгъэ кьащIащ милицэм хэт щIыхь 30-рэ мамыру псэу щIыхь 12-рэ. Абы щыгъуэми, щIэпхьаджагъэ 65-р зыIэжьахэр хэт сымэмэ сэтей кьахуэщIыркьым. ЗэкIуэдащ зы судыщIэ, прокуратурэм и зы лэжьакIуэ, следователу щIыхуит, мамыру псэу зы щIыхь. А псори фронтым кьратыкI хьыбархэм ещхьщ икIи псом нэхърэ нэхъ щынагъуэр апхуэдэ кьыбархэм, псэукIэм ди щIыхьхэр зэресэжаращ - жиIащ Жаным Руслан.

КъБР-м и Президентым и Администрацэм щынагъуэщIагъэрэ хабзэхьумэ органхэм ящIэхьэныкIэ и управленэм и чэнджэщэгъу Байчекуев Асльэн кьиIэльэгъуащ 2004 гъэм щыщIэдзауэ терроризмэмрэ экстремизмэмрэ пэщэтын папщIэ кьызэрагъэпэща Iуэхущ1апIэхэр, кьащта законхэр зыхуэдэр, а законхэм программэ зэмылIэужьыгъуэхэми Iуэхумкlэ лэжьыпхъэу кьагъэувкэр, тепсэлъыхьащ экстремист литературэм яхьыщIагъэкI типографиехэр кьагъэуэтауэ зэхэущIыным, Iэщэ республикэм и щIыналъэм кьрамышэным, абы яхуэдэн нэгъуэщI Iуэхугъэхэм жуэмнэтIауэ ялэжьхэм, щIыхь куэд щызэхуэс щыпIэхэр теракт хэм зэрыщащхьумэм. Абы зэрыжиIамкIэ, КъБР-м и Президентым и Аппаратым щагъэхьэзыраш 2011 - 2014 гъэхэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм терроризмэмрэ экстремизмэмрэ щыпIэщIэтыным теухуа республикэпсо программэ зэгъэуIуам и проект. Ар гъэзэщIэным текIуэдэну мыльпIуэм и хэкIыпIэхэр зэхэгъэкIа зэрыхьуу, проектыр кьащтэнщ.

КъБР-м и МВД-м криминальнэ милицэмкIэ и куэдамэм и унафэщI кьалэнхэр пIалъэкIэ зыгъэзащIэ Бэрсэдж Анатолий зэрыжиIамкIэ, республикэм и адрей хабзэхьумэ органхэм я гъусэу Къэрал кIуэцI Iуэхугъэмкlэ министерствэм илэжьа Iуэхугъуэхэм я фIыгъэкIэ, мы гъэм къриубыдэу террористхэм яхэщIащ щIыхь 23-рэ, яубыдащ щIэпхьаджагъэ гупхэм ядэIэпыкъуа щIыхь 71-рэ, А бжыгъэм щыщу 10-м ехьэлIауэ уголовнэ Iуэхугъэр кьаIэтащ, ЩIэпхъаджащIэ гупхэм кьыхаху щыжьри, мамыру псэу хьужащ щIыхуи 3.

Республикэм и щIыналъэм кьыщIагъэуэтащ щIэпхьаджащIэ-террорист гупхэм я Iэщ1ыгъуэ 28-рэ, Iэщ1 73-рэ кьытрахащ, шэ мини 10-м щIигъу я гъусэу, зыIнэсыгъуей щIыпIэхэм а гупхэм кьыщIэрагъэпэща хэщIапIэу 9 эзтракъутащ, абы щыщу 6-р хуэщIат пIалъэ кьыхькIэ щIэпхьаджащIэхэр зэрыщIэсэунум. КьищынэмыщIауэ, лагъым щызэпкIэралъхьэ лабораторэу 2 кьагъуэтри, зэхуэдащIащ, кьыззрагъэупща хуэхьэзыр лагъыму 20 щынагъуэншэ ящIащ.

- ЩIэпхьаджащIэ гупхэм я унафэщIу нэхъ цIэрыIуэхэр яукIа е яубыда нэужь, террористхэр хуэкIуащ гъэпщкIауэ адэ-мыдэкIэ кIэщIалъхъэ лагъымкIэ кьэгъэуэным. Мы гъэм зэрыщIидзэрэ абыхэм щIэпхьаджагъэу 97-рэ яIэжьащ, 2009 гъэм а бжыгъэр 28-рэ, 2008 гъэм 36-рэ хуэдэу, арат, - жиIащ Бэрсэдж Анатолий.

А Iуэхугъуэ 97-м щыщу 47-м террористхэм кьыщагъэсэбэпащ Iэрыщ1 лагъымкэр. А Iуэху псори зыхуэунэтIар хабзэхьумэ органхэм я лэжьакIуэхэр укIынрат.

- Дыгъуауэ, сату щIыпIэхэм мафIэ щIадзауэ, нэгъуэщI щIэпхьаджагъэхэр ялэжьауэ милицэм и лэжьакIуэхэм яубыдащ террорист гупхэм я щыщу щIыхьэ 8. Хубыхэм кьыкъуахащ Iэщ1э зэмылIэужьыгъуэу 15: автоматэ 7, зы гранатэдз, кIэрахьуэу 2, нэгъуэщIхэри, - щыжиIащ зэIущIэм Бэрсэджым.

Дяпэкlэ террорист гупхэм я м ужрадзэр кьыззэпаудын, КъБР-м и щIыналъэм щызекIуэныр ящIэхьэнымкIэ, Iуэхум фы и лъэныкъуэкIэ зихуэжьэн папщIэ, лэжьапIэщIэхэр кьызэIуахын, щIыхуэхэм я псэукIэр егъэфIэкIуэн, дин лэжьакIуэхэм я пщIэр кьэIэтын, террористхэм диным пылщауэ кьагупсыс идеологиер лъабжьэншэ, щхьэусыгъуэншэ щIын хуейщ.

ЗэIуIэм кьыщалъытащ терроризмэм ебэныныкIэ хабзэхьумэ Iуэхущ1апIэхэр я кьалэнхэм тэмэ щIэмыгъэжъ, сыту жыпIэмэ, дяпэкIэ терроризмэм пэщIэтын, сыт и лъэныкъуэкIи ебэнын хуейуэ аращ. Абы папщIэ jэкъыпхьэ Iуэхугъуэхэращ псом япэу программэщIэм щабзыкунри.

ГЪУЩIО Зариф.

● КъБР-м и Парламентым

ЩIэм тету

Къэбэрдей-Балъкъэрым и Парламентым щекIуэкIа семинар зэIущIэм щытепсэлъыхьащ «Къэрал (муниципальнэ) Iуэхущ1апIэхэм хабзэкIэ яIэ зэфIэкIыр зэрыхагъахьэрэм къыхьзкIыу УФ-м и хабзэгъэзыв Iуэху щхьэхуэхэм зэхъуэкIыныгъэхэр хэдгъэхьнымкIэ теухуа» Федеральнэ закон №83-ФЗ-р гъэзэщIэнымкIэ лэжьыпхъэхэм. А законым къыр егъуэт 2011 гъэм щыщыIэм I-м.

КъБР-м и законыр. Апхуэдэу япэ еджэгъуэм пхрыкIащ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм къэрал Iуэхущ1апIэхэм зэблэкIыгъуэ лъэхъэнэм щыIэну зэфIэкIыр зыхуэдэнум хэлъыну щыхьэхэм я Iуэхуэ» КъБР-м и закончи. ЗэблэкIыгъуэ лъэхъэнэр нуха нэужь, 2012 гъэм бадзэуэгъуэм и 1-м кьару ягъуэтынущ Федеральнэ закон №83-ФЗ-м щыубзыхуа Iуэху нэхъыщхьэ псомкI.

Абы кьыдэкIуэу, зэIущIэм кьыщыхагъэбеддяныпыкIащ щыпIэ самоуправленэм и органхэр а законыр гъэзэщIа зэрыхьнымэ теухуауэ куэдым зэрыщIэупщIэр. А щхьэусыгъуэм кьыжьыну абыхэм сыт и лъэныкъуэкIи ядэIэпыкъун, законым щыубзыхуа псори гурагъэIуэн хуейщ. Апхуэдэу республикэм и бюджет Iэнат1Iэм и Iэнат1Iэ псомиI кьрал (муниципальнэ) Iуэхущ1апIэхэм я лIэужьыгъуэхэр зэрызэрахъуэкIыну щыкIэм зэхуэдэу бгъэдыхьэн хуейщ.

Семинарым хэтэхэр мыбдеж щыщIэупщIащ Iуэху куэдым. Абыхэм жэуап пратащ Финансхэмкlэ, Лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьныныгъэмкIэ, Узынщагъэр хьумэныкIэ министерствэхэм я Iэщ1агъэлIэхэм, Парламентым и депутатхэм. Абы кьыдэкIуэ семинар-зэIущIэм хэтхэм гъэзэщIакIуэ властымрэ щыпIэ самоуправленэмрэ я органхэм чэнджэщ зыбжанэкIэ зыхуагъэзащ.

КъБР-м и Парламентым и Унафэщ1м и кьуэдзэ Саенкэ Татьянэ кьызэхуэсахэм яжриIащ Федеральнэ закон №83-ФЗ-м щыубзыхуа Iуэху езыныкIуэхэр ягурызыгъаIуэ брошюрэ республикэм и Парламентым кьыззрыдигъэкIар. Къэралым ей е имей, зи щхьэ зыгъэпсэуж Iуэхущ1апIэхэр зыхуэдэхэр а тхыльэ щыкIым беддяныпыI ещI, мы законым кьыззрагъэсэбэныну щыкIэр ягурелъагъуэ. Апхуэдэу еубзыхуэ къэралI Iуэхутхьабзэхэр зыхуэдэр, нэгъуэщIхэри. Брошюрэм итщ Федеральнэ закон №83-ФЗ-м и текстыр, апхуэдэу абы тещIыхьауэ УФ-м и Правительствэм, Финансхэмкlэ и министерствэм кьащта унафэхэр. Тхыгъэр кьыщагъуэтынущ КъБР-м и Парламентым и www.parlament.kbr.ru. сайтым.

Семинар-зэIущIэм хэтащ, республикэм и министерствэхэмрэ ведомствэхэмрэ, щIыпIэ самоуправленэм и органхэм я лIыкIуэхэр, Парламентым и депутатхэр. Ар иригъэкIуэкIащ Парламентым и Унафэщ1 Чеченов Ануар.

БОРОВИНСКАЯ Татьянэ,
КъБР-м и Парламентым и пресс-Iуэхущ1апIэм и лэжьакIуэ.

● Прохладнэ куей

Юбилейр ягъэлъапIэ

Прохладнэ куейм хьыхь Екатеринградскэ станицэм Петровэ я щIэр зезыхь и колхозыр илъэс 80 зэрырикъур щагъэлъапIащ. А зыращ советхэм я эмалым щыIа дэжьэкIэм кьытенауэ Къэбэрдей-Балъкъэрым щIэжьр.

КъУАЖЭШХУЭМ Щэнхабзэмкlэ и унэм кьыщIэзыхуэсат кьуаажэдэсхэмэ хьэщIэхэмрэ. Абыхэм ягу кьагъэкIыжащ колхозым и тхьдэр.

Петровэ я цIэр зезыхь колхозым фIыуэ зыщIужьар 70 - 80 гъэхэрщ. А илъэсхэм жьыпм дащIыхьащ спортым хуэхха унэ, мэшиН, машинэ-трактор станц, джэд, Iэщ, бдзэжьей щагъэхьу фермэхэр, кьинэмыщIэхэри.

90 гъэхэм зэхъуэкIыныгъэм и зэманым, хозяйствэм и унафэщIу щытащ Говоров Анатолий. Зэман гугъум абы хуэзфIэкIащ Екатеринградскэ колхозри зэтриIыгъэ, я гъунэгъу Приближнэ станицэм Жук и цIэр зезыхь и колхозри кьыгуигъэхьэн.

2004 гъэ дыдэмрэ хозяйствэм и унафэщIщ КъБР-м и Парламентым и депутат, мэкъумэщ щIэныгъэхэм я кандидат Говоров Сергей.

Махуэ лъапIэм теухуауэ колхоз лэжьыгъэм и ветеранхэм защхьэунгъаэм, Говоровым жаIащ: «Фэращ нобэ хозяйствэм иIэ ехьуIэныгъэ инхэр зи фIыщIэр. Дэ диIэщ гъавэ щIапIэу гектар мин 13-м щIигъу, Iэщ1ышхэу минитIым нэс, гъавэ кьыззырахьлIэж техникэу 170-м щIигъу. Цыху 421-р щылажьэ колхозым зиужьыным иужьрей илъэси 3-м кьриубыдэу сом мелуан 50 хальхащI».

КъБР-м и Парламентым и Унафэщ1 Чеченов Ануар хуэдэ хуэхуэ ехьуэхьуащ дяпэкIи ехьуIэныгъэ яIэну, зэгурыIуэныгъэр мамырыгъэр я зэхуаку дэлъыну, гъащIэ дахэ кьыгъэшыну.

Прохладнэ куейм и щIыпIэ администрацым и унафэщIым и кьалэнхэр зыгъэзащIэ Абзэхэр Мэчрэ Iиа кьыхигъэщащ колхозыр зэрефIакIуэр, Екатеринградскэ, Приближнэ станицитIым дэт социальнэ Iуэхущ1апIэхэм сыт и лъэныкъуэкIи зэрадгъэIэныкъуэр. ИкIи абы ипкъ иткIэ, район муниципалитетым хозяйствэм щIыхь тхьагъэ иритащ.

ЗэIуIэм кьрихьэлIаехэм папщIэ ягъэхьэзыра концертым зэхуэдгъэзэжащ кьафэмкIэ «Тэрч къэзакъэр» къэрал ансамбль, Солдатскэ станицэм уэрэдымкIэ и жылагъуэ хорыр, кьуаажэ школым и еджакIуэгъэр, нэгъэущIхэри.

ЛУПЫРЁВ Ириз.

● Жэрдэм

Зэныбжьэгъугъэр ягъэбыдэ

КъБР-м ЩIалэгъуалэм я Iуэхугъэмрэ жылагъуэ зэгуфыкIыгъэхэм ядэлажьэныкIэ и министерствэм зэхьэзыр Къэшкъэтау къуажэм щриГъэкIащ, лъэныкъэм яку дэIэ зэгурыIуэныгъэ зэныбжьэгъугъэмрэ гъэбыдэным теухуауэ. ЩIэдзэм куейм хьыхь ЩхьэлыкIуэ жьыдэм щыщ ныбжьыщIэхэр Къэшкъэтау щыхьэщIащ.

ЗэХЫХЬЭР щекIуэкIащ КIыщокъуэ Алимрэ Кулиев Кьайсынрэ яIа зэныбжьэгъугъэр къэзыгъэлъагъэу сурэтышхэр зэдэщытым деж. Хэку зауэшхэм хэта ди нэхъыжьыфIэмрэ лъэпкъитIми ди литературэм увыпIэ лъагэ щызыгъэта тхакIуэхэмрэ адыгэхэмрэ балъкъэрхэмрэ дяку зэхущытыкIэ дахэ дольагъэ зэрыуеIамкIэ щапхъэ.

ЩхьэлыкIуэ щыщ щIалэхэмрэ хьыджэбзэмрэ Кулиев Кьайсын и усэхэм балъкъэрыбзэкIэ кьеджащ, кьэщкъэтаудэсхэр КIыщокъуэ Алим и творчествэм адыгэбзэкIэ тепсэлъыхьащ. Зэхьэлъэ щыжаIащ лъэныкъуитIми здагъэхьэзыра, зэныбжьэгъугъэмрэ мамырыгъэмрэ теухуа уэрэдхэр.

КъыкIэлъыкIуэу апхуэдэ зэIущIэ щрагъэкIуэжащ я щыгъэкIуэжащ я щыгъэкIуэжащ я щыгъэкIуэжащ, я лъэжьагъуэ, и ныбжьыгъуэ щытахэм.

БЕЖАН Беслъэн.

Дунейпсо зэпеуэр Урысей Федерацэм къыхуагъэфащэ

(КIэухыр. ПэщIэдзэр 1-нэ нап.).

Ахэр иджыпстуи зиIэ икIи занщIэу дунейпсо зэпеуэр езыгъэкIуэкIыну хьэзыр Инджылызыр, Голландиер, Бельгиер, Португалиер, Испаниер ирагъэкIуэтэкIыу ФИФА-м хэтхэм Урысей Федерацэр щIытрагъэкIуам и щхьэусыгъуэщ ди кьэралым зыужьыныгъэ зэтыну ахэр зэрыхущIэкъур, футбол лъагэм и гъунапкъэхэм зрагъэувгъуну зэрыхуейр. УФ-м и Правительствэм и Унафэщым и япэ къуэдзэ Шувалов Игорь зи пащэ ди кьэралым и лIыкIуэхэр кьызэхуэсахэм я фIэщ ящIащ Урысейр дунейпсо гъащIэм жыджэру хэтыну зэрыхуейр икIи абыкIэ футболыр щIэтэхъуэн нэс зэрыхъунур.

2022 гъэм щыIэну дунейпсо чемпионатыр Катарым иригъэкIуэкIыну хуагъэфэщащ.

ЖЫЛАСЭ Заурбэч.

УФ-м и лIыкIуэхэр мэгуфIэ.

«Урысей зэкъуэт» партым и Унафэщ1 Путин В. В. и щIыналъэ жылагъуэ Iуэхущ1апIэм (Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 48. Телефоныр: 77-00-40) екIуалIэкIэ 2010 гъэм и дыгъэгъазэ мазэм къаIущIэнуэр

№№	Унэщ1эр, щ1эр, адэщ1эр	И лэжьапIэр, иныгъ къулыкъыр	Щ1ыхухэм щ1ыщ1эну махуэр	Щ1ыхухэм щ1ыщ1эну зэманыр
1	Дэш Хьэсэн Iэулэд и къуэр Пархоменкэ Юлие Виктор и пхъыр	КъБР-м и Парламентым и депутатщ Щ1ыналъэ политикэ советым хэтщ	2010 гъэм дыгъэгъазэм и 6-м	Сыхьэти 10.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 13.00-м нэсыху Сыхьэт 14.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 17.00-м нэсыху
2	Хьэлупщ1ы Заурбэч Хьусен и къуэр Нэрэн Владимир БетIал и къуэр	КъБР-м и Парламентым и депутатщ Щ1ыпIэ самоуправленэм и Налшык къалэ Советым и депутатщ	2010 гъэм дыгъэгъазэм и 7-м	Сыхьэти 10.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 13.00-м нэсыху Сыхьэт 14.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 17.00-м нэсыху
3	Саенкэ Татьянэ Виктор и пхъыр Геккиев Заур Далхат и къуэр	КъБР-м и Парламентым и депутатщ КъБР-м и Парламентым и депутатщ	2010 гъэм дыгъэгъазэм и 8-м	Сыхьэти 10.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 13.00-м нэсыху Сыхьэт 14.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 17.00-м нэсыху
4	Жэрыкъуэ Борис Хьэжмурат и къуэр Иуан ФатIимэ Залымджэрий и пхъыр	КъБР-м и Парламентым и депутатщ КъБР-м и Парламентым и депутатщ	2010 гъэм дыгъэгъазэм и 13-м	Сыхьэти 10.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 13.00-м нэсыху Сыхьэт 14.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 17.00-м нэсыху
5	Берд Хьэзрэтэлий Александр и къуэр Казаковэ Зухра Магомет и пхъыр	КъБР-м и Парламентым и депутатщ Щ1ыпIэ самоуправленэм и Налшык къалэ Советым и депутатщ	2010 гъэм дыгъэгъазэм и 14-м	Сыхьэти 10.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 13.00-м нэсыху Сыхьэт 14.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 17.00-м нэсыху
6	Хочуев Алий Таукан и къуэр Мокаев Руслан Далхат и къуэр	Щ1ыпIэ самоуправленэм и Налшык къалэ Советым и депутатщ КъБР-м и Парламентым и депутатщ	2010 гъэм дыгъэгъазэм и 15-м	Сыхьэти 10.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 13.00-м нэсыху Сыхьэт 14.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 17.00-м нэсыху
7	Дядченкэ Владислав Григорий и къуэр Муравьев Игорь Вячеслав и къуэр	Щ1ыналъэ политикэ советым хэтщ Щ1ыпIэ самоуправленэм и Налшык къалэ Советым и депутатщ	2010 гъэм дыгъэгъазэм и 20-м	Сыхьэти 10.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 13.00-м нэсыху Сыхьэт 14.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 17.00-м нэсыху
8	Былым Iуэт Юрий Хьусен и къуэр Кудалы Мухьэмэд Хьэмзэт и къуэр	Щ1ыпIэ самоуправленэм и Налшык къалэ Советым и депутатщ КъБР-м и Парламентым и депутатщ	2010 гъэм дыгъэгъазэм и 21-м	Сыхьэти 10.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 13.00-м нэсыху Сыхьэт 14.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 17.00-м нэсыху
9	Урысбий Хьэмидбий Хьэжмурид и къуэр Коротких Ольгэ Алексей и пхъыр	КъБР-м и Парламентым и депутатщ Щ1ыпIэ самоуправленэм и Налшык къалэ Советым и депутатщ	2010 гъэм дыгъэгъазэм и 22-м	Сыхьэти 10.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 13.00-м нэсыху Сыхьэт 14.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 17.00-м нэсыху
10	Хьэнин Рустэм Руслан и къуэр Афэщ1ыж Юрий Сэфарбий и къуэр	Щ1ыпIэ самоуправленэм и Налшык къалэ Советым и депутатщ КъБР-м и Парламентым и депутатщ	2010 гъэм дыгъэгъазэм и 27-м	Сыхьэти 10.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 13.00-м нэсыху Сыхьэт 14.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 17.00-м нэсыху
11	Бутбурс Рольф Эдвин и къуэр Iэщ1ын Сергей Владимир и къуэр	КъБР-м и Парламентым и депутатщ Щ1ыпIэ самоуправленэм и Налшык къалэ Советым и депутатщ	2010 гъэм дыгъэгъазэм и 28-м	Сыхьэти 10.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 13.00-м нэсыху Сыхьэт 14.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 17.00-м нэсыху
12	Башорэ Хьэмид Тохьид и къуэр Куэщ1ей Азэмэт Джэбрэил и къуэр	КъБР-м и Парламентым и депутатщ КъБР-м и Парламентым и депутатщ	2010 гъэм дыгъэгъазэм и 29-м	Сыхьэти 10.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 13.00-м нэсыху Сыхьэт 14.00-м щ1ыщ1эдзауэ сыхьэт 17.00-м нэсыху

● Тхылъыщ1э

Псыпэр къыщежьэр

Нало Заур и тхылъ къыдэк1ыщ, «Ипэрей адыгэбзэ литературэм и антологие» ф1ыщ1ауэ. Абы техуэу хъ1убар к1эщ1ым дыкъыщ1ымыубыдэу, нэхъыбэ къызэщ1эдубыдэу тхылъым дриплъэну сыхуейт: ар 500 къудейщ зэрыхъурт, зыгъэсынур мащ1эщ.

НАЛОМ къыхигъэщхьэхук1ащ мы дзэмызыгъэр пъэпкъым и гущ1эгъуэр Дым Iэдэм фэеплъ зэрыхуищ1ыр. Ар къызэрымык1уэу гуапэщ Бахъсэн щ1ыщ уэзщ1ак1уэ гупым, адыгэ еджапIэ, тхылъ тедзапIэ къызIэузыхауэ, «Адыгэ макъ» газетыр къыдэгъэк1ыныр зыубгъуэ щ1гъахэм, ихуэфащэ пщIэ нобэми зэрамыгъуэтам, я зы фэеплъи Бахъсэн е Налшык зэрыдамыгъэувам тепщ1ыхьмэ.

«Ди литературэм и псыпэр дэнэ деж къыщежьэр?» жеIэри, Налом ирешажьэ тхылъым ухэзыгъэуазэ тхылгъэр. Ар филологхэм, а Iэщ1агъэм хуеджэхэм, пъэпкъ литературэм и зыужьык1эм щыгъуэзэну хуей дэтхэнэм дежк1и зэрыгъэщ1эгъэзынымк, щ1ынагъэ игъэхъуапIэ зэрахуэхъунымк щэч къыетдмыхьэми хъуну къыщ1эк1ынущ. Пэублэ псалъэм Налом щыжеIэ: «Литературэк1э зэджэр художественэ тхыгъэ къэгъэщ1ынымрэ абы и дж1ынымрэ зэуIу щ1ынымрамэ, XX л1эщ1ыгъуэм и гъэм адыгэ литературэм зэф1эувэн щ1ындзауэ къэлъытапхъэщ. Нэгъуэщ1у жыпIэмэ, адыгэ литературэр «Октябрыщхуэм и бину къыщ1ебгъэдзынымр» тэмэмкым: Агъноктуэрэ, Пащ1эрэ, Купрэ, Щ1эк1ыхъэщ1эрэ, Къ1ышбийрэ, Щоджэнщ1ык1уэрэ, бахъсэней Iэдэбрэ дэнэ пхынымэ? Щ1ымыIагъэхэ хуэдэу, уи нэр яхуэбуф1ыщ1ыну?

Сэ кьыззэрыс ф1эщ1ымк1э, ди уэзщ1ак1уэхэм лъэпк1ыр е джэнымрэ тхэнымрэ къызыгъэгъэшынымк1э - жьыгъэшхуэ ящ1ащ: Октябрь революцым и пэм къихуэу, адыгэ хэкуэм лажьэу исащ усак1уэ пщ1ык1ытI: Агъноктуэ Пашэ («Усэхэр». Зэхэзыпхъар Къэрдэнгъуащ Зыарамыкущ, Налшык, «Эльбрус-», 1993. 204 н.), Пащ1э Бэчмырзэ («Усыгъэхэр». Зэхэзыпхъар Къэрмокъуэ Хь. Гъу., Пщ1ыбий И. Хь., Хьэщ1ык1уей Ф. М. (Налшык, «Эльбрус», 2003. 374н.), Теубэж Цыгъу («Насып Iахь». Зэхэзыпхъар Кэстэн Дмитрий, Мейкъуапэ, 1980. 256 н.), Куп Исмел-хьэжы («Адыгэ жьыуэ»), Щэк1ыхъэщ1э Пщ1ыкъан («Молэхэм папщ1э» -1912, «Къуажэ молэжьхэм я уэрэд» - 1913, «Бзажэр баззэрэ» - 1915, «Щ1ы хуэрэ», Iыг Iэдэм («Гъэ1ъпыжьыгъуэ тхьэпэ1у», «Щ1ынфIэ щ1ык1ым жиIар», «Нажьмэ»), Щ1эрэлIокъуэ Тапъостэн («Iьатхэпэ» - 1917, «Гъэмахуэ» - 1917, «Бзыкъ пщ1эдджьк» -1917, «Щ1ымахуэ» - 1917, «Щ1ыхур» - 1918, «Щ1эрэдж ауэ» - 1918, «Маз» - 1918, «Гугъэ» - 1918, «Нэщ1ик1ыж» - 1919, «Псэмрэ Iэпкъ-лъэпкъымрэ» - 1919, «Кавказ дахэ»), К1ырашын Мухьэмэд («Ущие усэ»), Хьэхъуныкуэ Хьусен («Тэ тимыIэмэ мыхьунэу», «Сабый зэрапIуэрэ»), Iуанэ Зулкъарней («Хьуэхъу»), К1ыялышбий Исмэхьил («Iуэдыщ1э»), Щоджэнщ1ык1у Алий («Тырку хадэм» - 1916, «Жьынгызмэ и ныП фIыщ1эжьыр,..» - 1917, «Панэ» - 1917); прозаикрэ, публицистэу зыбжанэ: Щ1агъуэ Нурий («МусЫымэн тхыдэ» - 1918, «Адыгэ тхыдэр» - 1918. «Бегъымбар дыщэм и фыз Хьэ1ишэт гуащэм и щ1ытхъу», «Наринэрэ Ридаддэрэ» - 1918, «Ди лъэпкъ» - 1917, «Псалъэ т1ущ» - 1918, «Пасэрей адыгэхэр, нобэрей адыгэхэр», «Адыгэр кьызэрик1уэтыжар» - 1918); Дым Iэдэм («Псалъэф1», «Къэдаг1уэ, дэ1уэпхъэ уф1эщ1мэ», «Щэнгъасэ. Ипэрей пычыгъуэ», «Щэнгъасэ. Iпэрей пычыгъуэ», «Сиратум Мухьэмэдие»), нэгъуэщ1 Iэджи».

Сэ к1эщ1 дыдэу и гугъу сщ1ынт тхылъым сызделджэм згъэщ1эгъуам. Лъэщ1ыгъуэ, уебл1эмэ нэхъыбэ дэк1ами, лъэпкъым и псэук1э хъунут, и бзэм, дунейм зэрызыдригъэк1ыну щ1ык1эм, щ1эныгъэ нэхьапэ зэрыщ1ымыIэм, диным епхауэ хьиим имыкIымыIэм, ичуэ зыI эщ1эщ1эхьэмрэ щ1ыкIбэмрэ я зэхущ1ык1эм епхя гупсысэхэр нобэ къаIуатэм хуэдэщ. Е ди пIэм диуджыхьрэ, е тхыдэм дерс къыхэдмыхьыфрэ?

Зи гугъу сщ1ым и щ1ыхьэт гъэрхэм фыщ1ыгъэгъуэзэнти (зэрытха дыдэу къыдогъэнэж);

«... Абы нэмыщ1ауэ зи лъар щ1эк1ауэ, зи кьарур зыухауэ к1уэдыпIэм нэса жьыгъэхэм я нэхъ хущхъуэфIуэ я1э закъуэр еджэнщ, щ1эныгъэщ. Абы хуэдэм, къещ1ахьэхэа жьыгъм, псэ къыхэзыпхъэжри лъы къышщ1эзыпхъэжри арщ. Щ1ыхум и пъэпкъыр езыгъащ1эр, щ1ыхур фIыгъуэм лъэзыгъэ1эсыр аращ. Мыт1ыкури бы1ымри абыкI» къагъуэт». Мыхэр зи псалъэр Бахъсэн уэзщ1ак1уэ хэм яз Щагъуэу Нурийщ1ыгъэ зимыIэхуэат Дым Iэдэм 1917 гъэм къыдигъэк1ыу щ1идза «Адыгэ макъ» газетым.

Идж1ыри зы тхыгъэ к1ыщ1 Щагъуэм еIуэ:

Пасэрей адыгэхэр, нобэрей адыгэхэр

Пасэрей адыгэу ди адыгэжьхэм хэгъэгу унейрэ псэук1э дахэрэ я1ащ. Жьыз1эщхуэу щ1ытахэщ. Хъэрапхэр ягъэныбжьк1ыгъуэ, ягъэбгъуэ, ягъэубзэн ягъэжьыгу щ1ыхьэщ1ыхэ я1ащ. Щ1ыхьэ-рыщхуэжэр ящхуэгъащ, Iэщ1агъэфIхэр, зэгъэзэхуэ дахэхэр ягъэтащ. Еджакъэ, гъэсахэу, дэтхэнэ зыIэзэу, хуэщэрыуэу щ1ытахэщ. Улахъэщхуэ я1эу ф1ыпэ тхъжуэ к1ырик1уэхэрт.

Нобэ щ1эныгъэу, жанытгъэу пЛъагъу псор ипэ дыдэ къызэдыщежьар пасэрей адыгэхэм ядэжщ. Пасэрей адыгэхэм хабзэр иджы щ1ыIэ къэрапхэм я унагъуэ хабзэм къызэрык1ырыхуэу щ1ы1эк1ыым. Апхуэдизк1э щ1эныгъэщхуэ я1ащ!

Пасэрейм къыщ1ахуа ди фащэр ипо фащэу щ1ыIам я нэхъ дэгъо, я нэхъ ек1уу, фащэхэм ящ1эу зэпыщ1ыхуэ дэдо, нобэ хэти и пащ1хэр урихьэжк1э уригущхуэну, уримыук1ытэну зы фащэщ.

Дунейм тет щ1ыхуэ псом «адыгэжеIэрыгъэ» (пэсэрей) адыгэ ар, ядэжьхэр арщ. Нобэрей адыгэхэм мы къэслъытэ хъуэпсэгъуэ псом, щ1ыхугъэ псом ярги диIэжк1ым. Ди хэгъэгу ди псэукIэри т1ащ1эк1ыжу хуежьащ. Лы1ъэу, хуэгъэуэ иджы къэсхунк1э тхъума закъуэри к1уэ пэтрэ Iэщ1ыб тхуохъу.

Пасэрейхэр щ1ытхэти, датъэхэу псэуазэщ: нобэрейхэр дыщ1ытыси, доубзэ.

Ар сыт мыпхуэдэ щ1эхъур? - жьыфIэмэ: ди бзэк1э деджэу, ди бзэк1э дыдытхэжу дызэрыщ1ымытыр арщ. Нобэрей Iащ1эри нобэрей л1ыгъэри еджэнгъэр арщ. Нобэрей фащэри щ1эныгъэр арщ.

Адэк1э фызэджэну сатыркэр зейр Пащ1э Бэчмырзэщ.

Диным уиIтаахъэм,
хъерыр пIэщ1ок1,
Iуэжур мыткIийм,
и к1эр к1эгъэфщ.
Фадэм егугъуэ и быныр магъыр,
Гъэм умыгаажъэм -
жьык1э зыгъэнщ1.
Лен6з зыщ1эм и гъащ1эр хьэхущ,
Дзэшхуэр л1ыфIынш1эм,
шынэр я куэдщ,
Дыгъужь хуэмыызэм
зегъэбзэлъхъ,
Хъэрэм зыIых бзаджэр джэдмн
щ1ошынэ,

- жеIэ зэман щ1ыпсэуи и къэхъук1ащ1эхэм ягъэуса Пащ1э Бэчмырзэ. Дунейм и «зыдэгъэ» наIуэ къинщ1, абы акъыл зиIэу тетыр зыпэщ1эувэну «хабзэ мытхар» зыхуэдэр Бэчмырзэ къызэриIуэта псалъэхэр Налом антологием щ1ыхигъэхъуар гурыIуэгъэщ1у - мы сатыркэр уахъхьинш1э ящ1ащ, абыхэм гупсысэу щ1эт1ыр куущэтн:

Щ1хьжуещ1э гупыр
щ1ымыIэгъатэмэ,
Дунейр тхъэжьыгъуэу ф1эк1ынт.

Захуэр щ1ахъуэмэри, хьжур
к1ыалэтыр,
Пэжыр к1ыыупсэтымэ,
уи л1ыы пщ1агъэтк1ур.

Апхуэдэ гъащ1эм си хьэр
тиджагуэ,
Апхуэдэу уджми сыхремыхьэ!

Ей зэманыжьы щ1ыдыгъу
зек1уэк1э,
Емык1ыр ек1уу зыгъытI!

Тутыркъушхэр Iейк1э уогъэтхъу,
Уэ уи хъырнэм ещ1эр мэунэхъу.

Хъун л1ъэпкъ жумыIэурэ
гъащ1эр соух,
Си хьэдрыхэрн к1ыхъуогъэ1эгъуэ.

Мы сатыркэм дапщэрэ сыкъемыджами, сымыгъэщ1эгъуэн сл1эк1ыр-кым Бэчмырзэ къызэщ1ийубыдэну хуэзфIэк1ар, мыр дунейр зэф1этыхуэ жьы мыхъун сатырхэщ, адыгэ усыгъэм къыщ1эфа л1ыагагъэ.

Тхылъым и зы Iыхьэ хуэхэщ Дымыщ1ыхуэ авторхэм я тхыгъэхэм. Революцэм и жьыр къыщ1епщэ Урысейм адыгэр зыхидза гуэзэгъуэм теухуауэ «Бэлшэвикым дагуэ1ьэн хуей?» тхыгъэр. Къэхъуар дэ дощ1эхэхэ, ауэ а зэрызехьэм хиубыдахэм жьым зебгъэхъ зэрымыкъунур, уи хабзэмрэ уи зэхэтык1эмрэ пхъумэжьым нэхъыф1 зэрыщымы1эр къэзыIуэтахэм я гупсысэр гъэщ1эгъэуэнц. Урысейм и къэрал хуэхэк1эм, экономкэ, политик1э гъэпсык1эм зы щ1ыхуэ гъащ1эм к1ыриубгъэу т1эу-щ1эзыгъэхъэжьым к1ынш1э гугъуехьхэр иджы-рей щ1эбзэмк1 къызэрыт1ыпэсэм тепщ1ыхьмэ, ди нэхъыбэхъэр зыIэгъэзыпхъэжри арщ. Щ1ыхум и пъэпкъыр езыгъащ1эр, щ1ыхур фIыгъуэм лъэзыгъэ1эсыр аращ. Мыт1ыкури бы1ымри абыкI» къагъуэт». Мыхэр зи псалъэр Бахъсэн уэзщ1ак1уэ хэм яз Щагъуэу Нурийщ1ыгъэ хуэдэ Дым Iэдэм 1917 гъэм къыдигъэк1ыу щ1идза «Адыгэ макъ» газетым.

Идж1ыри зы тхыгъэ к1ыщ1 Щагъуэм еIуэ:

Пасэрей адыгэхэр, нобэрей адыгэхэр

Пасэрей адыгэу ди адыгэжьхэм хэгъэгу унейрэ псэук1э дахэрэ я1ащ. Жьыз1эщхуэу щ1ытахэщ. Хъэрапхэр ягъэныбжьк1ыгъуэ, ягъэбгъуэ, ягъэубзэн ягъэжьыгу щ1ыхьэщ1ыхэ я1ащ. Щ1ыхьэ-рыщхуэжэр ящхуэгъащ, Iэщ1агъэфIхэр, зэгъэзэхуэ дахэхэр яхэтащ. Еджакъэ, гъэсахэу, дэтхэнэ зыIэзэу, хуэщэрыуэу щ1ытахэщ. Улахъэщхуэ я1эу ф1ыпэ тхъжуэ к1ырик1уэхэрт.

Нобэ щ1эныгъэу, жанытгъэу пЛъагъу псор ипэ дыдэ къызэдыщежьар пасэрей адыгэхэм ядэжщ. Пасэрей адыгэхэм хабзэр иджы щ1ыIэ къэрапхэм я унагъуэ хабзэм къызэрык1ырыхуэ щ1ы1эк1ыым. Апхуэдизк1э щ1эныгъэщхуэ я1ащ!

Пасэрейм къыщ1ахуа ди фащэр ипо фащэу щ1ыIам я нэхъ дэгъо, я нэхъ ек1уу, фащэхэм ящ1эу зэпыщ1ыхуэ дэдо, нобэ хэти и пащ1хэр урихьэжк1э уригущхуэну, уримыук1ытэну зы фащэщ.

Гуэ3ззэгъуэр дигъэк1ыныр; пэлъэныкъуэ хьэху къы1ихрэ, и мэкъу къинщ1эжьныр е и жьыгэ т1эк1ур исэжьныр - сытуэ зэф1эк1, сытуэ Iуэху дахэ! Ди нэхъыжьхэм ящ1эж: ипэу вакIуэ дэк1ыгъуэм зэрыкъуажэу, щхьэж и къарум къызэрихьк1э и гъуэмыIэр ныгъыу, вакIуэм зэдыдэк1ырт; псомми зы пщ1ыIэ ин яухуэрт, вакIуэм зэдыгъехьрт; къызэдыгъек1ыжьрт; вэныр зэдаухырти, ныП я1ыгъыу къызэдыхьэжьрт. Яужь къинаIамэ, псори зэдежэнти хуавэжьынт. Нэхъ табуугуэ и ныш пшэрри къашхынти къызэк1ыу жьынкэ. Дэтхэнэ зы Iуэхумк1и адыгэр зэрыпсэуар арт. Ауэ щ1ыхъ-к1э, нобэ къэралыр щ1ыIэрыук1 Iуэхумк1э адыгэр нэхъыжьщ, - етх зи унэцIэ къэзымыгъэнам, ауэ Iуэ хум куурэ эхрыпльыфам.

«Адыгэ макъ» газетыр къыдэгъэк1ыныр, адыгэбзэ «Алыфбей» зэхэпъхьэныр зи жэрдэму щ1ыта Дым Iэдэмрэ Щагъуэ Нурийрэ я зэманым яхуэфэщэн щ1эныгъэ я1бгъэдэлъащ. Псалъэм папщ1э, Iэдэм урыс адыгэпIи мыдрисэм къыщ1агъэхуащ, Къаир дэт ал-Азхар университетми щ1еджащ. Щагъуэри Истамбыл дэт Уэсмэн университетым и юрист факультетыр к1ыухат.

Налом зэрыжи1амк1э, 1912 гъэм Дымым къызэ1ухащ адыгэбзэ мыдрисэ, Щ1ыджэнщ1ык1у Алий щ1эныгъэм яп л1ъэбакIуэ щ1ыхичар.

Тыншт эк1ым Дымымрэ Щагъуэмрэ зэдрахьэжьа Iуэхур: Урысей империем хэт л1ъэпкъ мащ1эхэр я бзэк1э щ1еджэн щ1ымы1эу, гуэ1ащ1э хамэ псори урысыбзэм зэрыкIуэну жаIэу къытезыкъуэз хэр зы л1ъэпкъуэк1э, нэгъуэщ1 л1ъэпкъыкъэк1э - диныр къызэрытхыхьа хьэрыпыбззращ1 адыгэр зэрыгтхэн, зэрдежэн хуейр жызыIэ молэхэсэри зэрахуэзэф1эк1и1э зэран къажхуэхуу мыбыхъэ я л1э жьыгъэр яублат. Аэхр гуащ1эу зэрызэпэщ1этам и щ1ыхьэтщ, Налом и псалъэк1э жыпIэмэ, абыхэм къызэрагъэпэща еджапIэм щхьэк1э гуф1эу хэти «Щагъуэм и университет», хэти (жагъуэгъуэхэм) «Делэ хасэ» ф1ащащ.

АтIэ, «Адыгэ макъ» газетыр куэдым къаззрыф1эмы1уэхущ къигъэща «Тхъэсых» тхыгъэр (абы Гъ. Дж. ди-Iэу щ1эдзащ, ауэ Налом зэрыжи1эмк1э, ар хэ тми хэзэхэгъэк1ак1ым) уздеджэм, нобэрей адыгэхэм ямыгъэпэщэн пЛъэк1ыкIырк1ым. Дэ насып дие1эщ1, л1ъэпкым и бзэмрэ и щэнхабзэмрэ хъумэн, зегъэужьын хуейуэ къэралым унафэ иныIэ1ин абы хуэхих ахьшэмк1э ди Iуэ хур къызэгъэпэща мэ хъу. Арыншамэ, уи нэгу къыщ1эбгъэхьэныр гугъуэкъым текIуэдэнэр езым кьыл1эжьыжьыным уцыгугъуэ адыгэбзэмк1э ядзет кьыдэбгъэк1ыIи щ1эбдзэмэ уи кьарур зыхунэсынур дэнэми. Къэбэрдеим адыгэу исымрэ «Адыгэ псалъэ» газетыр зи унагъуэ ихьэмрэ я бжьгъэм зи гугъу тщ1ыр къ1ыбгурагъаIуэ.

Тхыгъэмк1э дгъэзэжьнщи, «Адыгэ макъ» газетым къытехуауэ щ1ыта «Т хьэусыхэм» мыпхуэдэу хэтщ:

«Адыгэ макъым» и Iуэрэ нухауэ, езым и гуэумыIэр тригъэк1уадэ зэпыт ф1эк1аIуэ, и ухахуэ е и лэжьакIуэ я уцахуэ и мыгъэгъуэ зэрыщ1ымыгъэгъуащ... Дызыгъэпсэужыну, ипэк1и ди нэмысхэр, ди щ1ыхьыр дэзыгъэгъуэтыжыну щ1ыт «Адыгэ макъыр» къедмыгъэбгъэлъэну, (ди унагъуэм къак1уэу дымыщ1ым жьыхуи1эщ. ... Щ.М.) щ1ыхьэ? Зы тыжьжей щ1ыгъуэ гуэрым «Адыгэ макъищ» зэуэ игъэхьэщ1эу, адрейхэм зыри тхУэмыгъэхьэщ1эу дыщ1ыщ. Зы маэзм едгъэщхынур дж1эдыкIи1ик1э! (и уасэм аращ къыщ1эк1ыр жьыхуи1эщ, - Щ.М). Ди бий дыдэми, зы маэзр щ1ызогъэтри, зы щхэгъуэм нэхъыбэхъэ идогъэщхъри. Ауэрэ маэз и джэдыкIэ ирийр быдыму т1ныт1эм, «Адыгэ макъым» хуэдэу уэзщ1ак1уи дгъэутыжьынк1ым».

Тхыдэм щ1ымыгъуэзэжьмэ щ1ыгъуэзэмэ я дежкIэ лей хъуну къыщ1эк1ынкъым «Адыгэ макъым» и щхьэм кърик1уам теухуауэ Налом итхыр: «К1эзетым и маэз уасэр зэрэ-т1орэ яхьэжащ, арщхэк1э адыгэм зэрафIэмы1уэху-яф1эмы1уэху е к1уэк1аIащ, к1эзетыр Серебряков зэхущ1ыжьыху».

Ик1и абы епхауэ мы тхыгъэхэм уасэ яхуэпщ1мэ, яп1эрауэ, ипэрей литературэр къыгуэхыпIэ имы1эу адыгэ тхыдэм епхащ, зэмыгъуэсэмэ, уи щ1эныгъэм щ1ыщ1эну. ЕтIуанэрауэ, зэманым и къэхъуэк1ащ1эхэм пэгъунэгъу дыдэу зэрыщ1тар умыгъэщ1эгъуэн пЛъэк1ыкIым, псалъэм папщ1э, усэ щ1ыкIым публицистик1э тхыгъэм и къарур хэлъу. Апхуэдизк1э, кьащ1эгъэмэ, Щоджэнщ1ык1у Алий и Iэдакъэщ1эк1ыу мы тхыгъэм ит «Тырку хадэм», «Панэ», «Жьынгызмэ и ныП фIыщ1эжьыр...» усэхэр

Жьынгызмэ и ныП фIыщ1эжьыр
Адыгэм жьауэ хуэхъункъым,
Темыр щ1ак1уэ къыригъэпс
дыгъэкIи
Iуащ1ъэмахуэ уэсыр текIынкъым, -

итхыгъат Алий 1917 гъэм Истамбыл щ1ыIэу. (Усэм и мыхьэнэмрэ куп-щ1эмрэ ямыгъуэгъуэн щхьэк1э: жьынгызмэ - Чингиз-хан и щэмк1э Тырку къегъэльагъэу; Темыр щ1ак1уэ - Тамерлан. Мыхэр Нало Заур тхыгъэхэр гурыIуэгъуэ зэрищ1ащ).

Гъащ1эм, псэук1эм сыт хуэдиз гугъуехь хэмыдэну? Ауэ ди л1ъэпкъым л1ыагъунэгъэм, дуней щ1эращ1эм щытемытхыхь, щымыгушы1э, щыпсэ щ1эхъэмыльтхьэ. Ахэри нэгъуэщ1 куэди итщ Налом зэ хигъэува антологием.

Тхылъым щ1эджыкIар
ШИРДИЙ Маринэщ.

● Л1ъэпкъ Iуэху

Мывэм кьыхэщ1ыкIа адыгэ шууейм, анэмрэ и бынхэмрэ я фэеплъхэм я проектхэр.

Гуауэшхуэм и Iуфитl

Гъущ1апщэ Арсен.

Сочэрэ Лазаревскэмрэ я зэхуакум хуэзэу тенджкъ Фыщ1эм и Iуфэм Iус Головинкэ кауажэ щ1ыкIум гъэ кьэс накьыгъэм и 21-м фэеплъ зэхьхьэ щокIуэкI. Зауае гуащ1э дыдэр, адыгэ мелуанхэм льапсэкIуэдыр кьахуэзыгъэкIуар, щ1ыуха махуэр ильэс т1ощ1ым щ1игъуауэ дгу кьыдогъэкIыж. А махуэм пэкIуэхэр щокIуэкI Кичмай Ин жьлэ цыкIуми, я адэжьхэм яхуэщ1ыгъуэу зэхуэс щ1алэгъуэлэм фэеплъ чэщ1ей Iэрамэ 12 тенджкъым тралъхъэ...

... А МАХУЭ дыдэм Тыркум и кьалэ зыбжанэм - Истамбыл, Самсун, Кефкен, Синоп, нэгъуэщ1хэми - адэжь хэкур зрагъэбгына хэхэс адыгэхэр зэхуэзэшэс зэIущ1эхэр кьыщ1ызэрагъэпэщ. Абы унагъуэк1эрэ щ1ызэхуос щ1ыхуэхэр, псом хуэмыдэу щ1ыкъэщ1ыгъуэр. Ди анэдэльхубзэр зымыщ1эж яхэтми, абыхэм ящ1ыгъупщ1ыкъым щ1ыхьэк1а льэпкъым и щхьэ к1ырик1уар...

- Ильэс зыбжанэ и пэк1э, Кавказ зауэм хэ1уэдахэм я фэеплъ Налшык къыщ1эзыIуахьну унафэ щ1ащ1ам, кьызэрагъэпэща творческэ зэпеуэм си лэжьыгьитI щ1ызгъэльэгъуауэ щ1ытащ, - жеIэ скульптор Гъущ1апщ1э Арсен. - А1ПуМ я зыр нэхъ ягу иririхьри, Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и кьалащхьм щагъэувауэ щ1ытащ.

Гъущ1апщ1эм Москва Художествэзэмк1э кьэрал институту Сурик овым и щ1эр зезыгъэк1ыну Iуэхуэхэр, творческэ гупсысэк1э, зэф1эк1 ин зыбгъэдэль щ1алэщ. Къэзыкъуреихь дунейм жьыжьэу пхоплъыф, сыт хуэдэ Iуэхуми набдзэгубдзапльэу бгъэдохьэ, нэхьыф1ри кьыхехыф. Абы и Iэдакъэщ1эк1эр, псом хуэмыдэу адыгэ л1ъэпкъым кьылыпсэ щ1ыIарщ, - игу кьегъэк1ыж скульпторым. - Зэгуэрым сэ сриихьэл1ат ди кьуэш хэхэсхэм Щ1ыгъуэ махуэр зэрыгагък1уэк1ыжьым. Абы щ1ыгъуэм Кефкен дэт, тенджкъ Фыщ1э Iуфэ дыдэм хуэзэ адыгэхъхэр сагъэльэгъуащ. Зы щ1ыгъуэ-мафIэм хисхьа и къудамэхэр уафэмк1э гъэзащ, дыгъэм хуоплъэ. Апхуэдэ дыдэу купдэль щ1алэщ. Къэзыкъуреихь дунейм жьыжьэу пхоплъыф, сыт хуэдэ Iуэхуми набдзэгубдзапльэу бгъэдохьэ, нэхьыф1ри кьыхехыф. Абы и Iэдакъэщ1эк1эр, псом хуэмыдэу адыгэ л1ъэпкъым кьылыпсэ щ1ыIарщ, - игу кьегъэк1ыж скульпторым. - Зэгуэрым сэ сриихьэл1ат ди кьуэш хэхэсхэм Щ1ыгъуэ махуэр зэрыгагъ-к1уэк1ыжьым. Абы щ1ыгъуэм Кефкен дэт, тенджкъ Фыщ1э Iуфэ дыдэм хуэзэ адыгэхъхэр сагъэльэгъуащ. Зы щ1ыгъуэ-рэ нэкьуэрэ и пэк1э абдеж щ1ыщ1ал1ъхьжауэ щ1ытащ зи хэкужь къхэхуахуэу мэжэщ1ал1агъэм къьемылахэр, узым ихьаxэр. Iущ1ъэм сыдэк1уейри, кущэрэ сыкъьэпльат Кавказымк1э...

Тырк ум щ1ильэгъуэх эм, щ1ызыхищ1ахэм яужьк1э апхуэдэ гурылъ ищ1ауэ аращ Арсен, Иджырей проектыр Iык1ытIу зэхэтщ. Зыр мывэм къыхэщ1ыкIа адыгэ шууейщ - авторым къызэрильытэмк1э, Кавказым и тенджкъ Фыщ1э Iуфэм щагъэувын хуейрщ, етIуанэр адыгэ анэм и бынхэр и гъуэз хуэдэу ищ1а фэеплъырщ - Тырк ум щ1ыIэн хуейрщ.

- Мы проектым и купщ1эр мыращ: XIX л1эщ1ыгъуэм адыгэхэм кьатепсыха гуауэшхуэм и нэщэнэ хьуа адыгэ унагъуэр т1у иririщ1ыкIащ; зауэл1 хахуэр - хэкум и хьумак1уэр - л1ъахэм кьинащ, и щхьэгъусэмрэ бынхэмрэ, гъащ1эм кьыпащэн гуращэ я1эу, хамэ щ1ынальэм Iэпхъуащ, л1ъэпкыр зэрыщ1ыту мыкIуэдыр щхьэк1э, - жеIэ Гъущ1апщэм, - тенджкъым и Iуфэ зырызым кьыщ1ыщ1дзахэм я гупэр зэхуэгъэзащ, зэгуэр зы хьужьым эпльэу...

Тхыгъэри ф1ри1эри
НЫБЭ Анзор *ейш.*

● Узыншагъэ

Узыфэ зэрыщ1алэхэм щахъумэ

Полиомиелитым зэрынэщ1эт хущхъуэхэр сабийхэм ехьэл1эным и яп1 Iыхьэр щызэф1эк1ащ Бахъсэн куейм.

УЗЫНШАГЪЭР хъумэнымк1э район администрацэм и кьудамэм и унафэщ1 К1эщт Музарин хьыбар къызэрыдигъэщ1амк1э, а узыфэр нэхъ зыхуэдэ гупым хьыхъ, мази 6-м къыщыщ1эдзауэ ильэс 15-м нэс ныбжьым ит сабий 13.103-м ящ1ыхуэгъэ ирахъэщ1ащ.

Мы зэманым щ1ызыщ1ащ1ыхьэм хущхъуэхэр мастжIэ хальхъэ. А Iуэхугъэм къызэщ1рагъэубыдащ щ1ыхуу 9.750-рэ. Псом яп1э ирагъэщ1 сабийхэр, жьы хъуаэхэр, дохутырхэр, егъэджак1уэхэр, социальнэ Iэнат1эм и лэжьак1уэхэр.

ЩОМАХУЭ Залиф.

● Тэрч куей

Зэгъусэу пэщ1этмэ

Джьалахъстэнейм л1эжьыгъэшхуэ щок1уэк1щ1ебл1эр нарк1отикым щ1ыхъуэмэным теуауэ.

КУЕЙ поликлиникэм фадэмрэ нарк1отикымрэ зи нэрыгъэхэм е1эзэнымк1э кабинет щхьэхуэ зэрыщ1ыIэм ящ1ыгъэнымыщ1а, райпсэ и курыт щ1ыIэныгъэ ин ящ1ыгъэ1эзэнымрэ гупэр. Жэуаплыныгъэ ин зыпльэ мы Iуэхум къ1ашалIэ районым и щ1ыхубэ, щ1ал1эгъуэлIэ зэгуэгъэнымрэ хэтхэр, щапхъэ зытрах ныбжьыщ1эхэр. Щ1ыпIэ администрацэхэм я нэ1э тету зэф1ек1ыну Iуэхуэхэри яубзыу. А программэ щхьэхуэхэм къызэрыщ1ыгъэльэгъуамк1э, зи гугъу тщ1а гупхэмрэ куей поликлиникэм зэдгалэжьэнущ. Пльхуэхьум зэрыщ1ащхьэмэхэмрэ ныбжьыщ1эхэм я1э1э зыхьэ ящ1ыгъэ1эзэнымрэ, балигъ мыхъуахэм ядэлэжьэну психиатр-нарколог къащ1энущ. Къащ1эгъэмэ, Джьалахъстэнейм и курыт еджапIэхэм щ1эсщ «сабий гугъук1э» зэджэу 70-м щ1игъу. Абыхэм я дуней тетык1эм, хьэл-щэным теуха псори къыщ1ыгъэльэгъуэ тхыгъэхэр еджапIэ къэс я1эщ, машэзан зыщ1 къэси тк1ийуэ къапщ1эт абыхэм ягъуэт зэхъуэк1ыныгъэхэр: я нэ1э зытет ныбжьыщ1эм ф1ы и лъэныкъуэк1э зихьуэжа е нэхъ е1уящ1э хъуа? Апхуэдэ Iуэху зехьэк1эм и ф1ыгъэк1э, Тэрч щ1ыналъэм наркотикым щ1ыхъуэмэным теуауэ щ1ытащ.

ЛЪОСТЭН Музэ.

Урысей Федерацэм и тельыджиблым ящ1ыщу къальытэ Iуащ1ъэмахуэ и щ1ыгум дэк1ухэм я гъэзэгъэнэр щагъэнсынщ1эн щхьэк1э, къурш джабэхэм ящ1ыщ зым щащ1ынту я мурадщ борэнрэ уэсхуэхъуэрэ зэрар зыхуэмыхьхьфыну унэ мынш.

УРЫСЕЙМ Альпинизмэмк1э и Федерацэм и лэжьакIуэ Овчинников Алексейщ жэрдэмыр кьыхъзыльхьар. Абы и щхьэусыгъуэр Европэм щ1ынэхъ льагэ зек1и щ1ынэхъ кьинаи Iуащ1ъэмахуэ щ1ыгум къэзыгъэ1урыщ1эну ди щ1ы-пIэм къакIуэ альпинистхэм яущ1ыщ пщ1ы бжьгъэхэр зы щ1ыхьэм хуэзэу дгъэжьэн хуэдэу. Унэр яухуэныр кьайхьулIэмэ, ар сэбэ-пышхуэ хъунут, щ1ымахуэ льэхъэнэм и мызакъуэу, дуней и щ1ытыкIэм щ1эхъ-щ1эхыуэр зыщ1ыхъуэж адрей льэхъэнэхэми щ1ыхуэм абы зыщ1ахъэмэнымк1э. Апхуэдэ унэ щ1ыкIуэ щ1ап1ыкIэ щ1ащ1эгъэ1Iыль хъунущ щ1ыгум иэ я п1эм и1ну дахэн хуэй хъ хьэлъэхэр.

Мы Iуэхум ехьэл1ауэ зэхалъха проектым тету, ухуэнынгъэм елэжьын щ1адзащ Прохладнэ кьалэм щыIэ Грековым Владимирэ абы и къуэмрэ. Мыхэр суртэтыщ1ащ, пхъэми йолъжь. Зэадзэхъуэм рэ нэкьуэрэ и пэк1э абдеж щ1ыщ1ал1ъхьжауэ щ1ытащ зи хэкужь къхэхуахуэу мэжэщ1ал1агъэм къьемылахэр, узым ихьаxэр. Iущ1ъэм сыдэк1уейри, кущэрэ сыкъьэпльат Кавказымк1э...

Тырк ум щ1ильэгъуэх эм, щ1ызыхищ1ахэм яужьк1э апхуэдэ гурылъ ищ1ауэ аращ Арсен, Иджырей проектыр Iык1ытIу зэхэтщ. Зыр мывэм къыхэщ1ыкIа адыгэ шууейщ - авторым къызэрильытэмк1э, Кавказым и тенджкъ Фыщ1э Iуфэм щагъэувын хуейрщ, етIуанэр адыгэ анэм и бынхэр и гъуэз хуэдэу ищ1а фэеплъырщ - Тырк ум щ1ыIэн хуейрщ.

- Мы проектым и купщ1эр мыращ: XIX л1эщ1ыгъуэм адыгэхэм кь

Зыгъэпсэхугъуэ махуэм

Малъхъэдис

(Сосрыкъуэ сценэм кьохьэ).

Пщащэм: Кьакlуэ, щауэф!! Емынэжь и щэхур кьэсщаши, ныбжеСlэнущ. Емынэжь зэрыпэлъэщын щыlэкъым абы и шым хуэдэ, е нэхъ лъэщ къыумыгъуэтауэ. И псэр зыхъльыр шырщ.

Сосрыкъуэ: Дэнэ абы и шыр кьыздрихар?

Пщащэм Абы и Кьарэ лъакъуящым хуэдэ Хы Пуащlэм зы фызыжь щыкlу гъэрым егъэхъу. Мис абыхэм яхэт шыбз Іхъужь кьиlхуэ шы бгъуэтэ, хуэдэу Хы Пуащlэм щыкlур зыгъэсу Хы Пуащlэм нэсыфа Емынэжь фlэкlа щыlэкъым.

Сосрыкъуэ: Хьунщ атlэ, сэ сежьэнщи е фызыжь щыкlум деж сыкlуэнщ. Емынэжь жиlэр пэжмэ, сэ а фызыжь щыкlур кьэсгъуэутынщ,

Пщащэм Пэжщ абы жиlэр. Сэ Емынэжь и фlэщыпlэ сщlащ ар фlыуэ сльагъуу. Аращ и Іасхъэр кьыщыдзжиlаРи.

Сосрыкъуэ: Узынщэу! Сэ сежьэнщ!

Пщащэм: Уз уэхтыху, вэн иухрэ Іхьэгъэлдж и жылапхъэр трисэмэ, псори кlуэдыжкъуэ?

Сосрыкъуэ: Сн Іуэхущ ар абы трезгъасэмэ! *(жиlэщ, и Іиттlыр уафэмкlэ лъэщу нуклъэлъыр, и макъ кьыуэрихькlэ:- Ущхьуэ? Ущхьуэ! Ущхьэ уэ! Ий, мы дунеижьым уаер кьещlэжкlи!- Жьапщэ хьуащ, уафэр гъуэгъуащ, щыбгъэри уащ. Бзы Сосрыкъуэ ежьащ. Ку зщ дэмыкlыщ, Сосрыкъуэ зэрежьэ у, Емынэжь кьэжlуэжащ гъумэтlымэн.!*

Емынэжь: Нобэ гъэрым ху тесэныр кьызэхъулlакъым. Дунейр щыlэм ищтащ, уаещ. ИГъащlэм кьэмыхъуэ щыlэр кьыздикlар сщlэркъым.

Сосрыкъуэ Іхъужь и лъыхъуакlуэ кьэтщ. Сценэр нэщlщ, кьиф1щ, уафэр зэрызохьэ, мэхъуэпскlи, мэгъуачъуэ, жьыбгъэ кьещlщэм жьгъуу итыр ердыныщlэ. Сценэ щыбыдмкlэ псэущхьэ макърэ Сосрыкъуэ и макъымрэ кьиуфlэ. Сосрыкъуэ кьохьэгъри, дыгъужь щыlэщ.

Сосрыкъуэ: Уэри шхын щхьэкlэ узгъэлlэкъымэ, мэ си гъуэмылэм щыщ.

(Бгъыгт1 зэзыуэ макъ)...

Сосрыкъуэ: Мэ бгъэжь, мыр уи ажал зыхэль си шабзэшэщ, узытекlуэ псори букl хьунукъым!

(Хы толькъуф макъ)...

Сосрыкъуэ: Псытхъэу хьшхуэр зыгъэхьеи! Мы зы бдзэжьеЙри щхьэ кьыхэбдзэ? Кlуэж, уи жьилэм яхьыхьэж, бдзэжей щыкlу!

(Щыуэпсыр мамыр хьужащ, Сосрыкъуэ сценэм итщ зеплъыкlри Іуащхьэм тесу зы фызыжь кьелъагъури бгъэдохьэ. Фызыжьым и щыбыр кьыхуэгъэзащ, мыкъ фlыцlэ тесщ, щыгъуэ Іуащ бжафэщ, и щхьэщыр фыцlэщ, зэхэтхъащ. Сосрыкъуэ хуэмурэ и щыбгъасымкlэ бгъэдохьэри, абыкlэ кьыдэдза бгъитlым щоф.)

Пщащэм Сыкlуащ. Сыщlэфащ!

Сосрыкъуэ: Ар сыту псынщlэт?

Пщащэм: Сызэрыкlуар лъэбакъуэ защlэщ. Сыкьызэрыкlуэкъуар ущ мащlэщ.

Сосрыкъуэ: Хьэуэ, шы усхуэхьун хуэдэщ!

Пщащэм: Сыпхуэхьунрэ сыпхуэмыхьунрэ кьэпщlэнщ мыдэ кьыстетlысхьи. *(Сосрыкъуэ щыщlэм уанэ трилъхьэу езым щыбгыр эзрылъсыщ, щыщlэм зрец).*

Сосрыкъуэ: Сыту угуащlэ уэ Іхъу жьеиЙ щыкlур!

(Сценэр кlыфl мэхъу-мэхъужрри, Емынэжь и хэщlапlэращ. Емынэжь ху нэдыр и плlэм дэдэу вакlуэ докl. Здэкlуэм Сосрыкъуэ кьольадэри, ху нэдыр кьытрихьжьки щхьэкlэ, Емынэжь зауэ гуащlэр дрегъэжкlуэкl. Нкlэм-инlэжьи, гъуэхъуэу Емынэжь еукl, ху нэдри Іэщlетхъыж, Нарт Хэкум ирндигъуклуэ щыта пщащэри и Іэпэгъуу Нарт Хэкужьым кьегъэщlэж.)

Сосрыкъуэ: Си анэм хьым сыхилъхухьащ.

Сосрыкъуэ: Хэт уи анэр?

Щыщlэм: Іхъужькъщ...

Сосрыкъуэ: Хьуащ иджы си Іуэхур! *(Кьехъулlам и гур кьигъэжанауэ здэщытым, фызыжь щыкlур сценэм кьохьэ.)*

Фызыжьым: Щыхьэ зы кьахэхьущ. Дэнэ кьикlа ар?

Сосрыкъуэ: Іхъужь лъхъэри щыщlэ кьиlхуащ.

Фызыжьым: Атlэ, пlалъэу уэзухьлlар тэмэжу бгъэзэщlащ. Жьющlкlэ си щыбзым зыри хьуымыгъэщlу хэбгъэпщlыфащи яхэдэ, уэзухьлр кьыхэх.

Сосрыкъуэ: Мо щыщlэ щыкlур кьыщхьэптыфамэ, нэгъуэщl сыхуейтэжьым.

Фызыжьым: А щыщlэжь щыкlум фэ пlэпэць тетхъым. Уэ ар шы пхужьынкъым, си пlаСэ!

Сосрыкъуэ: Хьэуэ, схуэхьунщ. Абы фlэжlаи сыхуейкъым. Щыхэр щыхэзгъэпщlэ жэщым кьалъхуащи, фlыщlэу сльэгъуащ. Ар кьыхэт.

Фызыжьым: Шы пхуэхьун уи гугъэмэ, у зэщ.

Сосрыкъуэ: Уи гуартэм хэщl имыlэу, хэжъуэ зэпыту щытыну, ди анэ! Сшэнщ щыщlэр. *(Фызыжьым йокlри, щыщlэр кьхэхъ.)*

Щыщlэм: Ухэт уэ?

Сосрыкъуэ: Сы-Сосрыкъуэщ!

Щыщlэм: Атlэ, Сосрыкъуэ, сэ уэ шы сыпхуэхьунщ, ауэ си анэм и быдзышъ щэ фlэкlа сlухуакъыми, иджыри зэ фlыуэ сыщlэгъэфыщ. Си анэ Іхъужь сэ сэрирегъанэщ. Си яп1э кьалъхуа щыщlэр Емынэжь ишащ, ар щэ щlэфыгъуэ си анэ щэфащ, дэтlури щыгъуэ кьарукlэ дзэзэхуэдэщ иджыкlэ, ауэ ари кьыстумыгъэкlуэну ухуеймэ, зэ закъуэ си анэ сыщlэгъэфыж.

Сосрыкъуэ: Кlуэ гъэщlэж. Сэ мыбдеж сыщыпппэпlэнщ! *(Сосрыкъуэ гупсысэу здэщытым, щыщlэм и лъэ-щыщ макъыр зэхэхри зеплъыхь. Укlуакъыми-тlэ?*

Щыщlэм Сыкlуащ. Сыщlэфащ!

Сосрыкъуэ: Ар сыту псынщlэт?

Щыщlэм: Сызэрыкlуар лъэбакъуэ защlэщ. Сыкьызэрыкlуэкъуар ущ мащlэщ.

Сосрыкъуэ: Хьэуэ, шы усхуэхьун хуэдэщ!

Щыщlэм: Сыпхуэхьунрэ сыпхуэмыхьунрэ кьэпщlэнщ мыдэ кьыстетlысхьи. *(Сосрыкъуэ щыщlэм уанэ трилъхьэу езым щыбгыр зэрылъсыщ, щыщlэм зрец).*

Сосрыкъуэ: Сыту угуащlэ уэ Іхъу жьеиЙ щыкlур!

(Сценэр кlыфl мэхъу-мэхъужрри, Емынэжь и хэщlапlэращ. Емынэжь ху нэдыр и плlэм дэдэу вакlуэ докl. Здэкlуэм Сосрыкъуэ кьольадэри, ху нэдыр кьыТрихьжьки щхьэкlэ, Емынэжь зауэ гуащlэр дрегъэжкlуэкl. Нкlэм-инlэжьи, гъуэхъуэу Емынэжь еукl, ху нэдри Іэщlетхъыж, Нарт Хэкум ирндигъуклуэ щыта пщащэри и Іэпэгъуу Нарт Хэкужьым кьегъэщlэж.)

Сосрыкъуэ: Си анэм хьым сыхилъхухьащ.

Сосрыкъуэ: Хэт уи анэр?

Щыщlэм: Іхъужькъщ...

Сосрыкъуэ: Хьуащ иджы си Іуэхур! *(Кьехъулlам и гур кьигъэжанауэ здэщытым, фызыжь щыкlур сценэм кьохьэ.)*

Фызыжьым: Щыхьэ зы кьахэхьущ. Дэнэ кьикlа ар?

Сосрыкъуэ: Іхъужь лъхъэри щыщlэ кьиlхуащ.

Фызыжьым: Атlэ, пlалъэу уэзухьлlар тэмэжу бгъэзэщlащ. Жьющlкlэ си щыбзым зыри хьуымыгъэщlу хэбгъэпщlыфащи яхэдэ, уэзухьлр кьыхэх.

Сосрыкъуэ: Мо щыщlэ щыкlур кьыщхьэптыфамэ, нэгъуэщl сыхуейтэжьым.

Фызыжьым: А щыщlэжь щыкlум фэ пlэпэць тетхъым. Уэ ар шы пхужьынкъым, си пlаСэ!

Сосрыкъуэ: Хьэуэ, схуэхьунщ. Абы фlэжlаи сыхуейкъым. Щыхэр щыхэзгъэпщlэ жэщым кьалъхуащи, фlыщlэу сльэгъуащ. Ар кьыхэт.

Фызыжьым: Шы пхуэхьун уи гугъэмэ, у зэщ.

Сосрыкъуэ: Уи гуартэм хэщl имыlэу, хэжъуэ зэпыту щытыну, ди анэ! Сшэнщ щыщlэр. *(Фызыжьым йокlри, щыщlэр кьхэхъ.)*

Щыщlэм: Ухэт уэ?

Сосрыкъуэ: Сы-Сосрыкъуэщ!

Щыщlэм: Атlэ, Сосрыкъуэ, сэ уэ шы сыпхуэхьунщ, ауэ си анэм и быдзышъ щэ фlэкlа сlухуакъыми, иджыри зэ фlыуэ сыщlэгъэфыщ. Си анэ Іхъужь сэ сэ riri